

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Załącznik nr 3

AUTOREFERAT
przedstawiający opis kariery zawodowej, dorobku
oraz osiągnięć w pracy naukowo-badawczej

Dr Anna MUSIALIK-CHMIEL
Katedra Projektowania i Analizy Komunikacji

Katowice 2021

Spis treści

1. Imię i nazwisko – s.3
2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej – s.3
3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych – s.3
4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust.1 pkt.2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r.*Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*(Dz.U z 2018 r. poz.1668 z póź. zm) – s.4
 - 4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego – s.4
 - 4.2. Omówienie celu naukowego ww. monografii, osiągniętych wyników i możliwości ich wykorzystania – s.4
5. Informacja o wykazaniu się istotną działalnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej w szczególności zagranicznej – s.29
 - 5.1. *Charakterystyka dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie nauk o literaturze* – s. 31
 - 5.2. *Działalność o zasięgu międzynarodowym* – s. 41
6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę – s.44

1. Imię i nazwisko

Anna Musialik-Chmiel

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

Dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa; stopień naukowy nadany uchwałą Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 17 lipca 2007 roku.

Tytuł rozprawy doktorskiej: *Amerykańscy Ślązacy. Dziedzictwo, pamięć, tożsamość.*

Promotor: Prof. dr hab. Ewa Kosowska

Recenzenci: dr hab. Teresa Smolińska prof. UO(Uniwersytet Opolski w Opolu)
prof. dr hab. Jan Malicki(Uniwersytet Śląski w Katowicach).

Studia doktoranckie na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1999- 2002).

Dyplom ukończenia studiów dziennych magisterskich (10 sem.) na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w roku 1985– uzyskanie tytułu magistra kulturoznawstwa (*specjalność: filmoznawstwo*).

Tytuł pracy magisterskiej: *Rytuał w sztuce współczesnej*

Promotor: Prof. dr hab. Andrzej Gwóźdź

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Nazwa pracodawcy	Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Okres zatrudnienia	od 01.10. 2020 r. do nadal
Zajmowane stanowisko	wykładowca w Katedrze Projektowania i Analizy Komunikacji
Podstawowy zakres obowiązków	praca badawczo-naukowa i dydaktyczna

Nazwa pracodawcy	Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Okres zatrudnienia	od 06.07.2018 r. do 30.09.2020 r.
Zajmowane stanowisko	p.o. kierownika Katedry Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów

Podstawowy zakres obowiązków	praca badawczo-naukowa i dydaktyczna, kierowanie zespołem dydaktyczno-naukowym
------------------------------	--

Nazwa pracodawcy	Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Okres zatrudnienia	od 01.06. 2011 r. do 30.09.2020 r.
Zajmowane stanowisko	adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów
Podstawowy zakres obowiązków	praca badawczo-naukowa i dydaktyczna

Nazwa pracodawcy	Małopolska Wyższa Szkoła im. J. Dietla w Krakowie
Okres zatrudnienia	od 2007 r. do 2013 r.
Zajmowane stanowisko	starszy wykładowca w Zakładzie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej
Podstawowy zakres obowiązków	praca dydaktyczna i naukowo-badawcza

Pracując w wymienionych jednostkach naukowych kontynuowałam pracę dziennikarską w Rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, którą rozpoczęłam w 1987 roku, a zakończyłam w 2017 roku. Obecnie Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach jest moim jedynym miejscem zatrudnienia.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust.1 pkt.2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U z 2018 r. poz.1668 z póź.zm.)

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Monografia naukowa: *Radiowe audycje preferowane jako element realizacji misji mediów publicznych w latach 2007–2017*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2020, ss. 286 ISBN 978-83-7875-675-0

Recenzent wydawniczy: dr hab. Magdalena Hodalska, prof. UJ

4.2. Omówienie celu naukowego ww. monografii, osiągniętych wyników i możliwości ich wykorzystania

Uwagi wstępne – przesłanki podjęcia badań

Asumpt do podjęcia tematu radiowych audycji preferowanych i przedstawienia ich jako istotnego elementu urzeczywistniania misyjnych powinności przez nadawców publicznych w Polsce dało wieloletnie praktyczne doświadczenie realizacji misji mediów publicznych w regionalnej rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach. Warsztat dziennikarza radiowego poznawałam w latach 1984–1985 podczas studenckiej praktyki i stażu (1986 r.) w redakcji literackiej Programu III Polskiego Radia. To zdecydowało o wyborze zawodowej drogi, która rozpoczęła się w 1987 roku w katowickim oddziale Polskiego Radia¹.

Decydującą rolę dla wyboru tematyki badań odegrało doświadczenie, którego początek znajduje się w latach transformacji ustrojowej, kiedy rozpoczynały się w kraju ważne przemiany na rynku medialnym, wpisane w społeczne, gospodarcze i polityczne przeobrażenia. Ten okres był również czasem zmian w historii rozgłośni. Należał do nich z pewnością powrót do Radia Katowice dziennikarzy zwolnionych z pracy po wprowadzeniu stanu wojennego, między innymi redaktora Eugeniusza Łabusa romanisty (wybitnego znawcy historii i kultury Francji), który został przywrócony w 1989 roku na stanowisko zastępcy redaktora naczelnego oraz redaktor Agaty Wojterzanki, pierwszej w historii Radia Katowice dziennikarki wyróżnionej Złotym Mikrofonem i tytułem Mistrz Radia. W nowym wówczas cyklu swoich autorskich programów – audycji dla chorych zatytułowanych *Gdzie miłość wzajemna* – nawiązywała do radiowego dzieła księdza Michała Rękas². Klimat twórczy tworzyły także, pracujące już wtedy od 10 lat w katowickiej rozgłośni, Anna Sekudewicz oraz Krystyna Bochenek³, których reportaże i dokumenty radiowe należą do wybitnych osiągnięć współczesnej polskiej radiofonii. Nie przypominam sobie abym słyszała wtedy, że w radiu ktoś używał słowa *misja* w odniesieniu do mediów. Jednak z perspektywy minionych lat widzę, że było mi dane przyglądać się i uczyć dziennikarskiej profesji w otoczeniu ludzi, dla których prawda przekazu miała znaczenie fundamentalne.

Redaktor Agata Wojterzanka wychowała pokolenia dziennikarzy, prowadząc także zajęcia warsztatowe na Wydziale Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Byłam w gronie osób, które korzystały z jej doświadczenia i już wówczas realizowały tematy z obszarów, o których w ustawie o radiofonii i telewizji z 29 grudnia 1992 roku mówi artykuł 21 nazywany potocznie *katalogiem zadań misyjnych*.

¹Od 1993 roku Spółka Polskie Radio Regionalna Rozgłosnia w Katowicach Radio Katowice S.A.

²Ks. Michał Rękas, sekretarz Apostolstwa Chorych w Polsce, był twórcą audycji dla chorych nadawanych w latach trzydziestych w stacji polskiego *Radja* we Lwowie. Krótko po II wojnie światowej, w 1946 roku, rozpoczął także współpracę z rozgłosnią w Katowicach.

³Audycje Krystyny Bochenek promujące język polski, a przede wszystkim ogólnopolskie ortograficzne DYKTANDO, to przykład programów realizujących szczególne (misyjne) powinności w najlepszym wydaniu.

Prezentowana tematyka jest więc rezultatem syntezy doświadczeń praktycznych, będących wynikiem mojej aktywności reporterskiej i redakcyjnej, realizacji misji zarówno w terenie, jak i w radiowym studiu oraz refleksji teoretycznej i badawczej, dokonującej się w toku pracy na uczelni. Jej genologiczne granice wyznaczają reportaże, audycje publicystyczne, magazyny sekwencyjne oraz bieżące zadania (relacje, udział w transmisjach, wydawanie programu) w tym redagowanie i prowadzenie audycji. Dominowała w nich przede wszystkim publicystyka społeczno – kulturalna, regionalna oraz tematyka religijna⁴. Te doświadczenia praktyczne i towarzyszące im przemyślenia teoretyczne, pogłębiałam podczas trzyletnich studiów doktoranckich na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, które ukończyłam w 2002 roku. Znaczącym przygotowaniem do podjęcia problematyki misyjności radia była również moja rozprawa doktorska *Amerykańscy Ślązacy. Dziedzictwo – pamięć – tożsamość*, która wiązała się bezpośrednio z realizacją misyjności mediów w praktyce, a jej zaczynem był reportaż zatytułowany *Śni mi się po polsku*, wyróżniony w 1998 roku na konkursie reportażu radiowego POLSKA I ŚWIAT. Stał się on również inspiracją do teoretyczno-badawczego pogłębienia tematu, który w historii Górnego Śląska znany był nielicznym, a zainicjował go mój reporterski wyjazd do Teksasu w 1997 roku i pobyt w najstarszych osadach w Stanach Zjednoczonych założonych przez Polaków. Trzy lata później w poszukiwaniu śląskich śladów wyjechałam jako reporterka oraz doktorantka do Brazylii.

Zebrany materiał dziennikarski i zarazem empiryczny, złożony z wywiadów kwestionariuszowych oraz nagrań rozmów z potomkami śląskich osadników, to przede wszystkim unikatowa dźwiękowa dokumentacja. Umożliwiła ona powrót – niejako na nowo, do tego tematu po 25 latach od wydania monografii Andrzeja Brożka *Ślązacy w Teksasie*⁵.

Studia doktoranckie pomogły mi również lepiej zrozumieć i opisać ten śląski fenomen, akcentując jednocześnie jego kulturowe i antropologiczne konteksty. Rekomendowana do druku dysertacja doktorska zatytułowana *Amerykańscy Ślązacy. Dziedzictwo – Pamięć–Tożsamość*, w wersji uzupełnionej o materiały publicystyczne, została wydana przez wydawnictwo Księgarnię św. Jacka, które zwróciło się z propozycją opublikowania książki⁶. Warto nadmienić, że historia tej znanej na Górnym Śląsku oficyny

⁴ W latach 2006- 2016 byłam współautorką magazynu religijnego „Droga”, następnie od 2016 do 2017 roku redagowałam program redakcji katolickiej w Radiu Katowice „Ślady”.

Na XXXII Międzynarodowym Katolickim Festiwalu Filmów i Multimediów w 2017 r. otrzymałam II nagrodę w kategorii słuchowisko za audycję zatytułowaną „Piekarskie Jeruzalem”.

⁵ A. Brożek, *Ślązacy w Teksasie. Relacje o najstarszych osadach polskich w Ameryce*, Warszawa- Wrocław 1972.

⁶ A. Musialik-Chmiel, *Amerykańscy Ślązacy: dziedzictwo, pamięć, tożsamość*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2010.

sięga okresu międzywojennego, integracji śląskiego społeczeństwa i tradycji tworzenia kultury religijnej w regionie, dlatego z dumą podkreślam znaczenie otrzymanej wówczas propozycji wydawniczej.

W grudniu 2017 roku zakończyłam zawodową pracę w Radiu Katowice, aby przede wszystkim skoncentrować się na zadaniach naukowo-badawczych i dydaktycznych oraz sfinalizować swój projekt dotyczący misyjnych programów radiowych. Monografię *Radiowe audycje preferowane jako element realizacji misji mediów publicznych w latach 2007-2017* uważam za syntezę doświadczeń w zakresie praktyki oraz teorii radia. Jest to bowiem rezultat prac prowadzonych przeze mnie zarówno w obszarze naukowym, dydaktycznym, jak i dziennikarskim.

Cel pracy i hipotezy badawcze

Naukowym celem monografii jest ocena realizacji misji mediów publicznych w Polsce w latach 2007–2017, której istotnym elementem były radiowe *audycje preferowane*.

Wybór Radia Katowice S.A. – rozgłośni, której dzieje i tożsamość umożliwiają spojrzenie na przygotowany materiał badawczy, także w perspektywie historycznej, uważam za uzasadniony. To pozwoliło między innymi sformułować **jedną z głównych hipotez – regionalna rozgłośnia Polskiego Radia w Katowicach jest stacją nadawczą, w której ukształtowały się dobre praktyki realizacji misji publicznej, widoczne również w audycjach wybranych z lat 2007–2017⁷**. Ukazano je w monografii jako znaczący fragment prawie 100. letniej aktywności misyjnej publicznego nadawcy.

Wybrana do badań dekada obfituje w wydarzenia ważne dla analizy tytułowych audycji. Jednym z nich była z pewnością nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji⁸, która spowodowała wprowadzenie zmian w zasadach preferencji programów zarówno radiowych, jak i telewizyjnych. Konsekwencją tego stało się upowszechnienie, w praktyce zarządzania mediami publicznymi, nowego sposobu przydzielania środków na realizację programów misyjnych. Wtedy też zaczęto nazywać te programy w środowisku dziennikarskim *audycjami preferowanymi*, co także znalazło odzwierciedlenie

⁷ Stacja nadawcza w Katowicach była jedną z pierwszych rozgłośni polskiego Radia utworzonych w odrodzonej Polsce. Powstała 4 grudnia 1927 roku.

⁸ Nowelizacja u.o.r.t. z 6.sierpnia 2010 r. wprowadziła obowiązek przygotowywania przez nadawców, w porozumieniu z KRRiT, planów finansowo- programowych. Do Art. 21 u.o.r.t. zostały dodane ust.3 i ust. 4, w których zawarto informacje na temat przewidzianych przez ustawodawcę planów i przedsięwzięć oraz odpowiednich rozporządzeń Krajowej Rady.

w przesyłanych przez nadawców do KRRiT sprawozdaniach finansowo-programowych, którzy używali właśnie takiego desygnatu.

Kolejny istotny powód wyboru tej dekady, to czas realizacji programów zebranych jako materiał empiryczny, czyli audycji tworzonych w tych latach w Regionalnej Rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach. Zostały one w monografii przedstawione w perspektywie: instytucjonalnej (zgodnej z oczekiwaniami ustawodawcy), historycznej oraz odbiorczej. Uznaje się (m.in. S. Jędrzejewski, M.J. Kwiatkowski, E. Pleszkun-Olejniczakowa, G. Stachyra)⁹, że polska radiofonia od początku, czyli od 1925 roku, pełniła ważną misyjną rolę, co również w jej historii zostało udokumentowane¹⁰. Można także przyjąć, że w okresie transformacji – po roku 1989, kiedy to nadawcy publiczni byli zobowiązani prawem (ustawa o radiofonii i telewizji z 29 grudnia 1992 roku) do wypełniania szczególnych powinności (art. 21 u.o.r.t.), nastąpiła konieczność ponownego uczenia się realizacji misji. Okres ideologicznej dominacji nad mediami odegrał w tym przypadku zasadniczą rolę. Nie bez znaczenia były także kwestie ekonomiczne, a zwłaszcza dysponowanie środkami z abonamentu.

Podstawą przeprowadzonych badań był materiał empiryczny, składający się z wybranych przykładów audycji preferowanych oraz sprawozdań Krajowej Rady Radiofonii z działalności wraz z Informacjami o Problemach Radiofonii i Telewizji, z lat 2007-2017. Z analizy tych dokumentów wynika, że stałym ich fragmentem były kwestie finansowe i monitoring programów nadawców publicznych. KRRiT informowała każdego roku o podziale opłat abonamentowych, o środkach przekazanych publicznym nadawcom oraz o ich wydatkowaniu, w tym również na audycje preferowane. W świetle tych bardzo obszernych opracowań, można prześledzić, w jaki sposób nadawcy publiczni w Polsce realizowali zadania misyjne, jak zmieniały się w tym czasie wpływy z abonamentu, osiągając w 2011 roku dramatyczną, niekorzystną dla mediów publicznych, kulminację¹¹. W sprawozdaniach publikowane są także wyniki stałej kontroli, pod kątem realizacji ustawowych zadań i powinności, prowadzonej przez KRRiT – konstytucyjny organ właściwy w sprawach radiofonii i telewizji.

⁹ Zob., S. Jędrzejewski, *Wstęp do dziejów polskiej radiofonii*, w: *70 lat Polskiego Radia*, Warszawa 1997; M.J. Kwiatkowski, *Narodziny Polskiego Radia; radiofonia w Polsce w latach 1918-1929*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1972; Stachyra G., Pawlak-Hejno E. (red.), *Radio i społeczeństwo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.

¹⁰ *Polskie Radio - Warszawa 1935. Album 10-lecia Polskiego Radja*, red. W. Kłyszewski, opracowało Biuro Prasy i Propagandy Polskiego Radja, Warszawa 1935.

¹¹ Ówczesny Prezes PR Andrzej Siezieniewski, podczas posiedzenia senackiej komisji kultury i środków przekazu, szacował, że spółka zamknie 2011 rok ze stratą w wysokości 25 mln zł, a przyszły rok nawet 40 mln zł. W istocie zapowiadało to utratę płynności finansowej. W jeszcze trudniejszej sytuacji były spółki regionalne, które przyznane środki musiały podzielić między wszystkich 17 nadawców.

Istotnym elementem tych opracowań są informacje dotyczące monitorowania działalności reklamowej i sponsorskiej nadawców publicznych i koncesjonowanych. W sprawozdaniach jest mowa o badaniach odbioru programów radiowych i telewizyjnych, o podziale prognozowanych wpływów abonamentowych, także pozaabonamentowych, pomiędzy spółki publicznej radiofonii i telewizji oraz o konsekwencjach braku egzekucji administracyjnych zaległości w opłatach. To również ważne źródło wiedzy genologicznej, wskazujące na częstotliwość wykorzystania różnorodnych gatunków dziennikarskich i medialnych, w pewnym stopniu również dokumentujące tematy audycji wykazywane przez nadawców.

Na podstawie zebranego materiału teoretycznego i empirycznego (audycje preferowane, dokumenty KRRiT, ustawa o radiofonii i telewizji, jej nowelizacje, unijne dyrektywy czy rozporządzenia) zostały sformułowane i zweryfikowane następujące hipotezy:

- wszystkie media publiczne posiadają w swojej polityce programowej działania misyjne, adresowane do określonej grupy odbiorców w określonym czasie. Na przesłanie mediów publicznych ma wpływ aktualna polityka państwa, jego racja stanu i sposoby realizowania celów społecznych;
- audycje preferowane tworzone w Radiu Katowice S.A były wartościowym elementem realizacji misji publicznej Polskiego Radia, w pełni wykonując powinności radiofonii i telewizji publicznej wyznaczone przez ustawodawcę w katalogu zadań misyjnych (art. 21 u. o. r.t.);
- w regionalnej rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, jako jednej z pierwszych stacji nadawczych w polskiej radiofonii, ukształtowały się dobre praktyki realizacji misji publicznej, widoczne w audycjach preferowanych wybranych z lat 2007–2017, które nawiązują również do dokonań pierwszych autorów realizujących misję regionalną (jak to miało miejsce w śląskich audycjach patrona tej rozgłośni Stanisława Ligonia);
- audycje preferowane, zwłaszcza reportaże, słuchowiska, radiowe dokumenty realizowane w Radiu Katowice S.A. w latach 2007–2017 stanowią cenny dorobek tego nadawcy i trwały wkład wniesiony do historii radiofonii, to także wzór do naśladowania;
- doświadczenie oraz dobre praktyki w realizacji audycji preferowanych w Radiu Katowice tworzą fundament możliwy do wykorzystania w nowej formie i perspektywie, zwłaszcza w samym procesie praktycznego kształcenia dziennikarzy, dlatego m.in. analizie poddano przykład studenckiego radia.

Uwzględnienie aktualnego stanu wiedzy naukowej w tym obszarze pozwoliło na określenie luki poznawczej, którą wypełniają radiowe audycje preferowane. To temat niebędący dotychczas przedmiotem wielowymiarowej analizy naukowej, podobnie jak kwestie realizacji misji mediów publicznych w Polsce w latach 2007-2017, w tym również oceny jej jakości.

W celu weryfikacji przyjętych hipotez należało dokonać również uszczegółowienia problemów badawczych, zmierzających między innymi do odpowiedzi na pytania o ekonomiczne determinanty misji mediów publicznych. Niemniej istotne było uzyskanie odpowiedzi, czy radiowe audycje preferowane realizowane przez publicznych nadawców w latach 2007–2017 spełniły zadania misyjne? W tym przypadku zwłaszcza uwarunkowania finansowe mają znaczący wpływ na jakość propozycji, mogą one także zniekształcać obraz mediów, które powinny zaspokoić potrzebę i zarazem prawo obywateli do rzetelnej informacji. W tej kwestii inspirującą od początku była dla mnie refleksja Jurgena Habermasa, akcentująca niezbywalne prawo obywatela do rzetelnej informacji i udziału w debacie publicznej. Autor *Filozoficznego dyskursu nowoczesności* uważa, że to prawo nie może być zaspokojone bez poważnych, uczciwych mediów „Dlatego państwo winno wspierać media w taki sposób, by tzw. „linii redakcyjnej” nie kształtowała ekonomia ani wpływy polityczne”¹² – te słowa towarzyszyły mi na każdym etapie badań. Jednak przyznaję ze smutkiem, że niezwykle trudno zastosować je praktycznie, o czym niestety obywatele przekonują się nie od dziś.

Sformułowane hipotezy wymagały także określenia postawionych celów badawczych. Cel główny to – **ocena wypełniania zadań misyjnych przez publicznych nadawców w latach 2007-2017 w świetle sprawozdań z działalności KRRiT oraz radiowych audycji preferowanych**. Natomiast w przekonaniu, że nie tylko audycje są istotnymi nośnikami misji, lecz także ich autorzy, przedstawiłam przykłady działalności ludzi radia, wybitnych postaci, które tworzyły fundamenty polskiej radiofonii. Uznałam również za konieczne zaprezentowanie wybranych sylwetek z przeszłości i teraźniejszości regionalnej rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach.

Celom pracy naukowej podporządkowano strukturę monografii. Ze względu na dwoisty charakter materiału badawczego część pierwsza, w której między innymi zostały przedstawione analizy dokumentów KRRiT, ma charakter przeglądowy i teoretyczny.

¹² J. Habermas, *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, Towarzystwo Autorów i Wydawców i Prac Naukowych, Warszawa 2005.

W części drugiej zaprezentowano wyniki badań empirycznych, gdzie materiałem badawczym są wybrane radiowe audycje preferowane. Należy do nich między innymi autorski cykl o tematyce regionalnej, zatytułowany *Ligoniowe radio*. Jego premiera odbyła się 4 grudnia 2006 roku, a ostatni odcinek został wyemitowany w ostatnią sobotę czerwca 2016 roku. W sumie ponad 550 audycji, które ukazywały się na antenie raz w tygodniu (sobota, 16:15-17:00) plus wydania świąteczne i tzw. specjalne. Redakcję tych programów traktowałam jako istotne zadanie (powinność), przede wszystkim z uwagi na *ślaskość*, szczególnie cenioną przez Górnoszlązaków – wartość, wpisaną w ich kod etyczny – etos pracy, rzetelności, solidarności, wytrwałości oraz umiłowania rodziny i wiary. Wyniesiona z rodzinnego domu, dla wielu mieszkańców regionu (dla mnie również) pozostaje niezmiennie kapitałem dobra w życiu.

Obowiązek misyjności mediów uświadomiłam sobie jeszcze o wiele bardziej w Teksasie, gdzie przebywałam ponownie w 2004 roku. Wspólnie z kilkudziesięcioosobową delegacją Górnoszlązaków, reprezentującą środowiska kulturalne, naukowe, samorządowe województwa śląskiego, parlamentarzystów oraz regionalne media, uczestniczyłam w obchodach jubileuszu 150. lecia śląskiego osadnictwa. Uroczystości odbywały się w Pannie Marii – najstarszej miejscowości założonej przez śląskich osadników w Stanach Zjednoczonych, gdzie wielu mieszkańców potrafi po śląsku swobodnie *rzqdzić* (mówić, rozmawiać). Utrwalenie i przekazanie słuchaczom oraz czytelnikom wiedzy o kultywowaniu tożsamości – wyrażonej w mowie śląskiej (archaicznym dialekcie języka polskiego), w pielęgnowaniu tradycji przodków i przywiązaniu do wiary religijnej, było wyzwaniem do szerszego zajęcia się problematyką misyjności radia. Zostały w nią niejako w naturalny sposób włączone redagowane przeze mnie audycje, w których manifestowała się także misja regionalna nadawcy.

W czasie, kiedy wspólnie z redaktorem Henrykiem Grzonką (autorem wielu opracowań poświęconych życiu i dziełu Stanisława Ligonia) przystępowaliśmy do realizacji *Ligoniowego radia*, byliśmy rozpoznawani na radiowej antenie jako twórcy programów utożsamianych z misją regionalną śląskiej rozgłośni. W formie dygresji chciałabym wspomnieć, że to wówczas przygotowywałam dysertację doktorską, która dotyczyła wspomnianego epizodu z historii Górnego Śląska w XIX wieku. W latach 1854–1873 wyemigrowało do Stanów Zjednoczonych i Brazylii ponad 1000 osób¹³, a ich potomkowie

¹³ „[...] w 1872 r. pruski minister spraw wewnętrznych w okólniku z 14. września zwrócił uwagę na projekt przerwania ze Śląska do Brazylii 40-50 tysięcy osób. W kilku grupach, zorganizowanych w latach następnych, wyemigrowało

zostawili ślady w obu Amerykach. Miałam sposobność prowadzenia badań terenowych w Brazylii, gdzie wyjechałam w 2000 roku jako doktorantka (także reporterka) w poszukiwaniu śladów śląskich osadników. W rezultacie okazało się, że jednak najwięcej z nich prowadzi do Teksasu, gdzie mieszkają od kilku pokoleń ludzie przyznający się do śląskich korzeni – obecnie szacuje się ich liczbę na ponad 200 tysięcy.

Nagrania rozmów, wywiady, relacje przywiezione stamtąd oraz z Brazylii, znajdują się w taśmotece radiowej i w archiwalnych zasobach Biblioteki Śląskiej w Katowicach. W *Ligoniowym Radiu* był to również jeden z pierwszych tematów, ponieważ teksańscy Ślązacy przybyli w 2007 roku na Górny Śląsk, aby odwiedzić miejscowości, z których niegdyś wyemigrowali ich przodkowie. Innymi słowy – autorzy *Ligoniowego radia* proponowali na inaugurację nowego cyklu oryginalny temat i zarazem mało znany element wiedzy o historii Górnego Śląska, przede wszystkim zaś o *śląskości*, która niezmiennie jawi się jako ciekawy przypadek kulturowy. Ten przykład nie był odosobniony, w ramach *Ligoniowego radia* pojawiały się w każdym wydaniu *Rozmowy o Śląsku*, do których zapraszani byli goście z różnych środowisk i dziedzin życia społecznego, kulturalnego, artystycznego, naukowego, gospodarczego, także politycznego czy samorządowego.

Sprawozdania programowo-finansowe wysyłane co roku przez nadawców do KRRiT, również przez Radio Katowice S.A, należą do zgromadzonego przeze mnie materiału empirycznego. Istotne było i to, aby wybrać przykłady audycji obecne w tych opracowaniach zarówno po nowelizacji u.o.r.t., 6. sierpnia 2010 roku, jak przedtem. Chciałam tym samym podkreślić, że istniały programy, które na długo przed ustawową zmianą preferencji programowych były niejako zgodne z sugestiami KRRiT, ponieważ ich autorzy z założenia dbali o misyjny wymiar swoich przekazów. Można też uznać, że wspomniana nowela była kolejną próbą porządkowania misyjnych zadań w polskiej radiofonii i telewizji, jaką stało się wprowadzenie nowego mechanizmu planowania i rozliczania misji publicznej.

Przed zmianą przepisów nadawcy publiczni składali jedynie założenia (nierzadko bardzo ogólne) programowe i finansowe w zakresie realizacji zadań wynikających z art. 21 u.o.r.t. Informowali Krajową Radę o przyjętej do planu, czyli zakładanej na dany rok liczbie

w sumie niewiele ponad tysiąc osób. Wszystkie te grupy znalazły się w pierścieniu osad otaczających Kurytybę, a noszącym wówczas tj. przed nastaniem w latach dziewięćdziesiątych „gorączki brazylijskiej” na ziemiach Galicji i Kongresówki, nadano oficjalną nazwę „Nova Polonia”. A. Brożek, *Ślązacy w Teksasie. Relacje o najstarszych polskich osadach w Stanach Zjednoczonych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Wrocław 1972, s.22.

godzin, przypadających na zadania z obszaru informacji, publicystyki, kultury, edukacji, rozrywki i sportu. Informowali też o planowanych kosztach związanych z tworzeniem i rozpowszechnianiem programu czy pozostałą działalnością spółki. Założenia do planów miały więc w wymiarze programowym i finansowym, charakter ogólny, statystyczny.

Nowelizacja spowodowała, że nadawcy publiczni byli zobowiązani do opracowywania corocznie, w porozumieniu z KRRiT, nie tyle założeń, co szczegółowych harmonogramów przedsięwzięć w zakresie realizacji zadań ustawowych, wymagających finansowania ze środków publicznych. Byli także zobligowani uwzględniać w tych planach koszty funkcjonowania i rozwoju poszczególnych jednostek. Tak więc począwszy od 2011 roku środki abonamentowe miały być przydzielane na konkretne cele służące realizacji misji.

Warto także nadmienić, że w Sprawozdaniu z działalności KRRiT w 2011 roku dokonano pierwszej oceny tych planów i okazało się, że w większości z nich nie zostały ujęte audycje misyjne. Podobne zjawiska występowały już wcześniej, na przykład w 2007 roku, kiedy to okazało się, że w opracowaniach nadawców nadal pojawiały się nieścisłości wynikające z niezrozumienia istoty misyjnych zobowiązań. Zaznaczyłam to w monografii wskazując na swego rodzaju konieczność uczenia się przez nadawców misji, jak na przykład realizacji zadań umożliwiających odbiorcom uczestnictwo w kulturze lub służących poszerzaniu wiedzy z różnych dziedzin.

W 2011 roku Krajowa Rada zwróciła się do nadawców z „sugestią” aby rozważyli modyfikację planów, wprowadzając m.in. większą liczbę słuchowisk, reportaży, spektakli teatralnych, audycji poświęconych nowym technologiom, aby poszerzały ofertę dla dzieci i młodzieży, zwiększając jednocześnie jej wymiar edukacyjny. Można przyjąć, że ten postulat uznano w środowiskach nadawców za wskazanie konkretnych zadań, za „preferencje”. To właśnie wtedy zaczęto również mówić o *audycjach preferowanych*. Jednak sama nowelizacja, co warto pokreślić – nie powodowała radykalnych zmian w ofercie programowej zwłaszcza tam, gdzie od lat w programach istniały audycje spełniające misyjne powinności. W badaniach nad radiowymi audycjami preferowanymi chciałam zilustrować ten fakt także przykładami powstałymi wiele lat przedtem, zanim dokonano wspomnianej nowelizacji. Dla udowodnienia tej tezy przedstawiłam programy z lat wcześniejszych niż dekada 2007-2017, które były realizowane zgodnie z katalogiem

zadań misyjnych (art. 21 u.o.r.t.). Można powiedzieć, że ich autorzy kreatywnie uczestniczyli w realizacji misji mediów publicznych, tworząc takie audycje.

Do materiału empirycznego zostały włączone również archiwalne programy, których autorem był patron Radia Katowice – Stanisław Ligoń, dyrektor rozgłośni w latach 1933-1939. Postać bardzo dobrze znana Górnolązkom, artysta – malarz, ilustrator książek, działacz plebiscytowy, współtwórca popularnego czasopisma satyrycznego *Kocynder*¹⁴. Programy Stanisława Ligonia są przykładami audycji preferowanych, czyli ulubionych, nieoszacowanych i drogich sercom słuchaczy.

Analiza sprawozdań z działalności Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Informacji o problemach radiofonii i telewizji oraz radiowych audycji preferowanych, to bardzo istotny etap pracy badawczej. Zamierzałam w świetle tych dokumentów zwrócić uwagę na misję mediów publicznych realizowaną praktycznie rok po roku, od wprowadzenia do prawa mediów w Polsce ustawy o radiofonii i telewizji, podpisanej przez prezydenta 29 grudnia 1992 roku. W odniesieniu do zaproponowanej dekady były to opracowania z lat 2007–2017, gdzie znalazłam zarówno informacje potrzebne do potwierdzenia obecności audycji misyjnych w programach codziennych, jak również dane dotyczące powstających wówczas nowych programów. Te dokumenty były podstawą oceny realizacji misji mediów publicznych w latach 2007–2017. Materiał wybrany do badań, to audycje różnorodne pod względem genologicznym, przede wszystkim reportaże i słuchowiska. Transkrypcje wybranych przykładów zostały włączone do aneksu.

Narzędzia i metody badawcze

Do weryfikacji przedstawionych hipotez oraz realizacji celów badawczych wykorzystano zestaw metod skupionych na medioznawczej perspektywie analitycznej oraz na teorii i praktyce komunikacji społecznej, która jest uważana za stosunkowo młodą dyscyplinę, nie posiadającą ugruntowanej metodologii. Dlatego, w zakresie metod badawczych i narzędzi, z pełnym przekonaniem i odwagą czerpie doświadczenie z innych dyscyplin naukowych. Do przeprowadzenia badań zebranych materiałów, informacji, dokumentów, archiwaliów oraz audycji, wybrałam analizę danych

¹⁴*Kocynder: czasopismo wesole-górnośląskie, [które] wychodzi kiedy chce i kiedy może*, w: *Encyklopedia Powstań Śląskich*, red. F. Hawranek i in., Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1982, s. 216.

zastanych *desk reserach*¹⁵ oraz studia źródłowe. Ta metoda, nazywana też badaniami wtórnymi, nie posiada określonego czasu trwania czy fazy realizacji, pozwala więc na pozyskiwanie oraz eksplorację danych przez cały okres prowadzenia pracy badawczej.

Analiza sprawozdań i informacji Krajowej Rady oraz opracowań finansowo-programowych nadawców publicznych także ustaw, raportów, narodowych strategii rozwoju, dyrektyw czy rozporządzeń pozwoliła zgłębić wiedzę na temat przedmiotu badań. Umożliwiła zadanie pytań, wynikających z zależności pomiędzy etyczną naturą powinności mediów publicznych a ich ekonomicznymi uwarunkowaniami. Pozostałe źródła informacji takie jak: artykuły publicystyczne, strony internetowe, wypowiedzi ekspertów i opinie odbiorców były bardzo istotnym uzupełnieniem zgromadzonego materiału badawczego.

Interpretacja mapy finansowania publicznych mediów, wyłaniającej się z analizowanych sprawozdań KRRiT, prowadzi do konstatacji, że zły stan finansów – głównie radia i nadawców regionalnych, skutecznie utrzymywał się w czasie trwania analizowanej dekady i raczej nic nie wskazywało na to, aby mogła nastąpić jakaś widoczna poprawa. W 2011 roku odnotowano „historyczne minimum” wpływów z abonamentu do kasy mediów publicznych – było to 470 mln zł. Jednak mimo to, po nowelizacji u.o.r.t. z 6. sierpnia 2010 roku, sytuacja programowa i finansowa nadawców radia publicznego zaczęła się normować. Jakkolwiek wyższe wpływy z abonamentu odnotowane w 2012 roku nie od razu zaspokoili wszystkie potrzeby i uzupełniły wieloletnie zaniedbania.

Wprowadzenie w 2010 roku wyraźnego systemu preferencji zaowocowało w programach rozgłośni regionalnych wzrostem form udratyzowanych oraz audycji edukacyjnych, można uznać, że audycje preferowane stawały się bardzo istotnym elementem realizacji misji mediów publicznych w Polsce. W latach 2010–2014 odnotowano wysoki stopień nasycenia programów treściami regionalnymi (średnio 37%), a w 2015 roku (do 40%). Od 2012 r. nadawcy systematycznie wzbogacali programy regionalne o audycje słowne oraz poświęcone kulturze i edukacji. W 2015 roku realizowali plany finansowo-programowe w kształcie uzgodnionym z KRRiT. Główną częścią oferty programowej od kilku lat pozostawały dwie kategorie: informacja i publicystyka, które zajmowały w każdym z programów regionalnych średnio 26% rocznego czasu. Natomiast 20% rocznego czasu antenowego należało do audycji poświęconych kulturze przede wszystkim w regionie. Podobnie działo się w dwóch następnych latach opisywanej dekady.

¹⁵Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów, red. M. Makowska, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2018.

Kolejną metodą badawczą była obserwacja uczestnicząca. Uważana za najstarszą „metodę roboczą” w pracy naukowej wchodzi w skład metod jakościowych, a stosowana jest między innymi w etnologii oraz antropologii społecznej i kulturowej. Poznałam ją podczas studiów kulturoznawczych i zastosowałam w badaniach terenowych prowadzonych w 2000. roku w Brazylii. Użyta do analizy audycji preferowanych pozwoliła uzyskać głęboki wgląd w mechanizmy tworzenia i redagowania programów, zrozumieć motywy wyboru (a więc i preferencji) dokonywanego tak przez autorów, jak i nadawców oraz instytucję nadrzędną i kontrolną wobec mediów publicznych w Polsce, czyli Krajową Radę. Prowadzona w tym zakresie obserwacja była działaniem precyzyjnie zaplanowanym, posiadającym określony cel oraz strukturę postępowania, co także nadawało jej nieprzypadkowy charakter.

Jeszcze innym zabiegiem, wykorzystanym do analizy i opisu wybranych audycji, było sięgnięcie do narratologii, teorii pomagającej zbadać i zrozumieć teksty pojmowane szeroko, jako skończone, uporządkowane i całościowe sekwencje znaków zarówno językowych, jak i niejęzykowych. Trudno przecenić pragmatyczny wymiar analizy narratologicznej, zwłaszcza w przypadku interpretacji radiowych audycji jako nośników symbolicznych znaczeń ukrytych w fonicznej naturze tworzywa dźwiękowego¹⁶. W tej pracy towarzyszyło mi praktyczne doświadczenie radia, gdzie wypowiedziane słowo świadczy o mówiącym, co w odniesieniu do radiowego przekazu nabiera wyjątkowego znaczenia – ważne jest zarówno to o czym się mówi i do kogo oraz to, aby forma nie dominowała nad treścią. W przeciwnym razie trudno uniknąć słowotoku, przesady czy dziennikarskiej retoryki, co nie sprzyja autentyczności i wiarygodności przekazu.

W pracy badawczej wykorzystałam także studium przypadku, co zostało uwidocznione przede wszystkim w rozdziale V monografii zatytułowanym *Między misją a komercją – analiza wybranych audycji preferowanych realizowanych przez Polskie Radio Katowice S.A.* Wybrane audycje preferowane oraz ich autorzy, dziennikarze, których zadania trzeba także widzieć w perspektywie *pomiędzy* misją a komercją, potwierdzają jedną z hipotez mówiącą o tym, że misyjność mediów nie wynika tylko z prawnych regulacji. *Case study* dotyczyło również projektu studenckiego radia realizowanego pod moim kierunkiem. Indywidualne wywiady pogłębione, przeprowadzone z osobami

¹⁶ J.H. Kołodziej, *Narratologia w badaniach komunikacji politycznej: metodologiczne przymiarki (pdf)*.

uczestniczącymi w procesie przygotowania i emisji studenckiego programu, okazały się pomocnym i zarazem skutecznym narzędziem badawczym.

W części teoretycznej monografii sięgnęłam przede wszystkim do literatury z zakresu komunikacji społecznej medioznawstwa. Wykorzystałam także publikacje z obszaru nauk o zarządzaniu i jakości, politologii, socjologii, antropologii kultury, psychologii i teologii. Finalnie w badaniach odwołałam się do 34 dokumentów Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, w tym przede wszystkim do Sprawozdań KRRiT z działalności w latach 2007-2017, Informacji o podstawowych problemach radiofonii i telewizji w tej dekadzie, aneksów, „dodatkowych wyjaśnień” oraz do 19 aktów prawnych, w tym do: Konstytucji RP, ustaw, rozporządzeń, unijnych dyrektyw, obwieszczeń, traktatów. W bibliografii znajduje się 311 pozycji, z czego 200 to publikacje zwarte i 45 artykułów w publikacjach ciągłych. Dopełnieniem całości są źródła internetowe, elektroniczne oraz artykuły publicystyczne.

Podstawy teoretyczne i kompozycja pracy

Monografia składa się z dwóch części. W pierwszej zatytułowanej *Misja mediów publicznych – zagadnienia teoretyczne*, w trzech kolejnych rozdziałach – obok definicji terminu „misja” oraz przeglądu najważniejszych ustaleń medioznawców, piszących o misji mediów publicznych, znajduje się również charakterystyka artykułu 21 ustawy o radiofonii i telewizji nazywanego potocznie *katalogiem zadań misyjnych*.

Uznałam za niezbędne, w tych teoretycznych dociekaniach, zwrócić także uwagę na słowo „publiczny/e” w aspekcie prawnym, gdyż termin ten jest jedną z podstawowych kategorii pojęciowych języka prawnego i prawniczego. „Rzecz publiczna” (*res publica*), która znajduje się osobno, a nawet ponad sumą „rzeczy prywatnych” jest fundamentem prawa publicznego. W *Słowniku terminologii medialnej* media publiczne kierują swoją zróżnicowaną ofertę do wszystkich, do całego społeczeństwa, bez rozgraniczenia na tematy bardziej interesujące z *jakejkolwiek przyczyny: komercyjnej, społecznej, politycznej, kulturalnej*. Niezbędnym składnikiem tej bogatej propozycji jest pluralizm, który zakłada poszanowanie różnicowań społecznych, kulturowych i uznanie równości.

„Nieunikanie kontrowersyjności, uwzględnianie i przedstawianie zarówno nowych idei, jak i kultywowanie tradycyjnych wartości, umożliwia odbiorcy wybór z możliwie wszechstronnego materiału programowego”¹⁷.

¹⁷Hasło: „publiczne media”, w: *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006, s.170.

Wskazując na fakt, iż dualny system medialny w Polsce nie odbiega od standardów przyjętych w Unii Europejskiej (wyróżnia się media publiczne i media komercyjne), chciałam także wskazać zagraniczne wzorce, przede wszystkim BBC, jako uosobienie wysokich standardów mediów publicznych (nie pozbawione jednak kontrowersji), a głównym źródłem finansowania jest od początku abonament.

W rozdziale II *Misja publiczna i służba – media „depozytariuszem dobra wspólnego”* został przedstawiony normatywny aspekt regulacji działań mediów publicznych w Polsce, oparty na przesłance o służbie dla wspólnego dobra¹⁸. Rozważania bazują na metaforze wspólnego dobra, którego depozytariuszem są środki masowego przekazu. Zadanie dostarczania przez media wartości wspólnych obliguje je do spełnienia, wobec różnych grup społecznych, określonych funkcji kulturalnych, edukacyjnych, informacyjnych. Jako instytucje publiczne powinny przechować i ochraniać wartości ważne dla tych grup, co wymaga od autorów i nadawców szczególnej troski o jakość dostarczanych programów, zróżnicowanych pod względem formy i treści, prezentujących wysokie walory estetyczne. Beata Ociepka i Magdalena Ratajczak, nawiązując do badań brytyjskiego teoretyka mediów i komunikacji społecznej Ralpa Negrina, zwracają uwagę na konieczność zachowania niezależności, nieulegania dyktaturze masowych upodobań czy gustów. Depozyt *dobra wspólnego* nie powinien podlegać przelotnym modom i zmiennym upodobaniom masowego audytorium. Aby uwolnić nadawców od takiego przymusu państwo powinno zapewnić im środki finansowe (abonament, subwencje), natomiast funkcję kontrolną ograniczyć do określania zadań i programowych standardów radia i telewizji oraz akceptacji statutu danej instytucji lub składu personalnego rady zarządzającej. To przekonanie nie powinno dziwić, wszak korzystano w Polsce, tworząc media publiczne – z doświadczeń wypracowanych wcześniej przez europejskie radiofonie. Warto także nadmienić, że polska radiofonia w latach swoich narodzin rozwijała się zgodnie z modelem europejskim. Ustawa o pocście, telefonie i telegrafii z 1924 roku pozwoliła Ministerstwu Przemysłu i Handlu, w odradzającym się państwie, na ogłoszenie postępowania koncesyjnego oraz zakładanie i eksploatację broadcastingu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Ten fakt przypomina o wspólnych źródłach kulturowego i etycznego dziedzictwa europejskich mediów publicznych.

¹⁸ Por. B. Ociepka, M. Ratajczak, *Media i komunikowanie polityczne. Niemcy, Austria, Szwecja*, Arboretum, Wrocław 2000.

Refleksja nad uwarunkowaniami rozdzielania przez media publiczne dobra wspólnego pojawia się również w trzecim rozdziale *Etyczne powinności mediów publicznych w Polsce a ekonomiczne determinanty realizacji ich misji*, gdzie misyjne zobowiązania zostały przedstawione w perspektywie finansowej. Odnoszą się one również do aksjonormatywnego wymiaru misji mediów elektronicznych w społeczeństwie informacyjnym, w dobie postępujących procesów mediatyzacyjnych. Niemniej istotne jest to, czy – i w jakim stopniu, misyjność przekazu medialnego może przyczynić się do ochrony odbiorców przed manipulacją stosowaną przez media lub odwrotnie – być jej narzędziem. Przekonanie, że apolityczność jest wartością może prowadzić na manowce, zwłaszcza tych, którzy deklarując ją, pragną służyć dobru i prawdzie. W tym aspekcie misją w polityce jest przede wszystkim służba, w której właśnie te wartości są najważniejsze. To także powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w medialnych przekazach, tworzonych między innymi po to, aby promować wzorce i dobre praktyki również na scenie politycznej. Radiowe audycje preferowane mogły spełniać te zadania, jednak w moim przekonaniu, bez istotnego zaangażowania autorów (tu należy przede wszystkim zaznaczyć merytoryczne przygotowanie, w tym także specjalizację dziennikarską) trudno mówić o ich wysokiej jakości.

W drugiej części monografii radiowe audycje preferowane zostały ukazane w perspektywie praktycznej oraz medioznawczej. W literaturze przedmiotu istnieje zaledwie kilka wskazówek na ich temat, a podjęta przeze mnie problematyka nie była do tej pory przedmiotem wielowymiarowej analizy. W tym zakresie monografia stanowi istotne uzupełnienie luki badawczej.

Tytuł IV rozdziału *Misja na straży wartości – audycje preferowane* dobitnie ilustruje rolę tych audycji, zwłaszcza w ostatnich sześciu latach dekady 2007-2017. Można bowiem uważać je za kwintesencję programów realizujących misyjne powinności, mających służyć ochronie wartości. Zostały one przedstawione w tym rozdziale także w ujęciu genologicznym. Uznałam również za konieczne wskazanie historycznego tła, podkreślając przede wszystkim kulturotwórczą i edukacyjną rolę polskiej radiofonii. Była ona połączona z misją budzenia polskiego ducha i narodowej tożsamości już w pierwszej dekadzie istnienia radia w odrodzonej Polsce. Kolejne etapy tego dziesięciolecia zostały ujęte w tabeli, którą sporządziłam na podstawie archiwalnego opracowania, jakim jest album 10-lecia Polskiego *Radja*, wydany z okazji pierwszej dekady istnienia radia w Polsce. Ukazano w nim kontekst historyczno-organizacyjny, rozwiązania regulacyjne, finansowe i programowe oraz wpływ

zmian technologicznych na rozwój młodej polskiej radiofonii. W tym archiwalnym opracowaniu znajdują się także bardzo wyraźne odniesienia do jej misyjnego charakteru, zwłaszcza w aspekcie aksjologicznym, co chciałam w tym rozdziale szczególnie podkreślić, akcentując wypowiedzi prekursorów radia w Polsce.

Lektura niezbyt obszernej, by nie powiedzieć skąpej, literatury przedmiotu oraz przeprowadzone badania upewniły mnie o konieczności sformułowania definicji radiowych audycji preferowanych. Zwróciłam także uwagę na to w jaki sposób ustawodawca definiuje pojęcie „audycja”. W formie krótkiej dygresji można wspomnieć, że słowa „misja” trudno szukać w oryginalnym tekście ustawy z 29. grudnia 1992 roku¹⁹. Istnieje natomiast od początku w tym dokumencie desygnat *audycja* jako określenie fragmentu programu (radiowego i telewizyjnego), który „stanowi odrębną całość ze względu na treść, formę i autorstwo zawartych w nim przekazów”²⁰.

Definiując audycje preferowane jako istotny element realizacji misji mediów publicznych, rozumianej jako propagowanie wartości, udostępnianie odbiorcy możliwie wszechstronnego materiału programowego, przedstawianie zarówno nowych idei, jak i kultywowanie tradycyjnych wartości, skoncentrowałam się wyłącznie na audycjach radiowych, które zachowując polifoniczność tworzywa złożonego ze słów, dźwięków i muzyki, pozostają nośnikami treści symbolicznych i uniwersalnych. Rozpatrywane w aspekcie emocjonalnym, gdzie słuchacz jest tym, który je wybiera, są także preferowane, zwłaszcza w znaczeniu ulubione, nieoszacowane i drogie sercu. I jako takie były obecne w programie radiowym od początku istnienia polskiej radiofonii. Mogą wnieść do procesu komunikacji wyjątkowy wkład, reprodukując system znaczeń społecznych czy kulturowych, wypełniając jednocześnie zasadę – „to, co dobre ma być popularne, a to, co popularne ma być dobre”.

Audycje preferowane utożsamiane z misyjnością mediów pełniły szczególną rolę we wprowadzonym przez ustawodawcę mechanizmie uzgadniania planów finansowo – programowych jako – *system audycji preferowanych*. Przedstawiona w monografii (s.121) definicja wskazuje na przekaz radiowy, który zmusza niejako słuchaczy do tworzenia

¹⁹ Słowo *misja* pojawia się w nowelizacji u.o.r.t. z 2004 roku. „Publiczna radiofonia i telewizja realizują misję publiczną, oferując, na zasadach określonych w ustawie, całemu społeczeństwu i poszczególnym jego częściom, zróżnicowane programy i inne usługi w zakresie informacji, publicystyki, kultury, rozrywki, edukacji i sportu, cechujące się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem i niezależnością oraz innowacyjnością, wysoką jakością i integralnością przekazu”, *Dziennik Ustaw* z 2004 r. Nr 253, poz. 2531.<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20042532531> (dostęp 10.08.2020).

²⁰ U.o.r.t. art.4, pkt.5.

wewnętrznych obrazów – „akuzji” i budowania osobnych światów, niepodobnych do innych – jak pisał w 1938 roku o fenomenie radia filozof i estetyk Leopold Blaustein²¹. Wówczas było to medium masowej komunikacji, oddziałujące w sposób nieznany wcześniej na wyobraźnię słuchaczy. Chociaż współczesnych odbiorców trudno utożsamiać z tymi, których wskazywał polski fenomenolog, to nie sposób dziś zaprzeczyć, że nadal słuchanie (nie tylko radia, o czym świadczy popularność podcastów) jest dla wielu odbiorców ważniejsze niż oglądanie nowoczesnych cyfrowych obrazów.

Ostatni i najbardziej obszerny fragment materiału empirycznego prezentowanego w II części monografii znajduje się w V rozdziale, w którym analizowane są wybrane audycje preferowane realizowane przez Polskie Radio Katowice S.A. Zostały tam podane przykłady, które – jak *Ligoniowe radio*, niejako automatycznie stały się preferowanymi po nowelizacji ustawy (u.o.r.t.6. sierpnia 2010). To między innymi audycje redaktor Marii Pańczyk-Pozdziej *Po naszymu, czyli po śląsku*, nadawane od 1993 roku. Można domniemywać, że obecne nadal w radiowej ramówce, są wciąż preferowane przez słuchaczy, promując etniczny wymiar *śląskości*, w której wyraża się etos, pielęgnowany przez Górnślązaków od pokoleń. To z pewnością czyni je atrakcyjnymi przede wszystkim dla rdzennych mieszkańców województwa śląskiego.

Innym przykładem jest *Lwowska fala* – cykl poświęcony historii, kulturze i tradycji Kresów Wschodnich, prezentowany w formie reportaży, rozmów, relacji. Adresatem tych programów jest społeczność Kresowian na Górnym Śląsku.

Osobny przykład audycji preferowanych stanowią prace redaktor Krystyny Bochenek związanej od początku swojej kariery zawodowej z Polskim Radiem Katowice, gdzie stworzyła wiele popularnych programów, reportaży. Natomiast upowszechnianie kultury języka polskiego, to bezsprzecznie *opus magnum* jej dziennikarstwa, warto nadmienić, że DYKTANDO 2021²² zostało zorganizowane w wersji zdalnej, jak większość medialnych wydarzeń w czasie pandemii. Do *Magazynów medycznych*, również popularnych autorskich audycji Krystyny Bochenek, nawiązują obecnie autorzy programów

²¹ Z. Rosińska, *Blaustein: Koncepcja odbioru mediów*. Prószyński i S-ka, Warszawa 2001. Zob. także M. Wielkopolska-Szymura, *Radio w polityce, polityka w radiu – formy wykorzystania radia w komunikowaniu politycznym*, w: *Media-Kultura-Komunikacja Społeczna* 15/2, Olsztyn 2019.

²² Radio Katowice było organizatorem tej medialnej zabawy od 1987 do 2003 roku, później stało się jednym z jej patronów medialnych. Samo przedsięwzięcie znajdowało coraz więcej naśladowców, byli również i tacy, którzy próbowali je zawłaszczyć, dlatego w 1993 roku w Urzędzie Patentowym został zastrzeżony tytuł; dużymi literami pisane słowo DYKTANDO. To także forma publicznej i medialnej zabawy, która jest chroniona prawem własności przemysłowej i prawem autorskim.

o zdrowiu w Radiu Katowice. To kontynuacja dzieła tragicznie zmarłej, w katastrofie prezydenckiego samolotu 10 kwietnia 2010 roku, dziennikarki i parlamentarzystki.

Kolejnym przykładem audycji preferowanych, o których mowa w rozdziale V monografii, są programy redaktora Stanisława Jareckiego, przechowywane w radiowej taśmotece, w tzw. archiwum ścisłym. Unikatowy zbiór (ponad 400 audycji) dokumentujący folklor ziemi beskidzkiej, Śląska Cieszyńskiego i Zagłębia Dąbrowskiego. Imponujący zestaw programów prezentowany przez regionalnego nadawcę także na antenie ogólnopolskiej, gdzie przez długie lata był również obecny redaktor Stanisław Jarecki.

W gronie osób wypełniających szczególne powinności była również redaktor Agata Wojterzanka, której dźwiękowy portret, przedstawiony w reportażu *Dojrzałe jabłko spada*, włączyłam do materiału badawczego, a transkrybowany fragment tej audycji znajduje się w aneksie monografii. Jej *audycje dla chorych* będą tematem osobnego opracowania, nad którym obecnie pracuję.

Kolejną osobistością i osobowością związaną z Radiem Katowice, przedstawioną w rozdziale V monografii jest Stefan Tymieniecki – twórca pierwszej w radiu audycji adresowanej do słuchaczy za granicą *La boite aux lettres – Skrzynka francuska*. Spontanicznie, w latach dwudziestych XX wieku pod wpływem tego autora i jego popularnego programu powstawały na całym świecie Kluby Przyjaciół Stacji Polskiego Radia w Katowicach. W historii polskiej radiofonii *Papa Stephan*, jak nazywali słuchacze Profesora Tymienieckiego, został zapamiętany jako inicjator międzynarodowego ruchu *Katowisardów*, prawdziwych amatorów, czyli miłośników radia. Popularność jaką cieszyła się ta inicjatywa potwierdza, istniejącą od początku w historii radiofonii, trudną do przecenienia wartość – uznanie słuchaczy. To zaś przekłada się, na często przywoływane w monografii słowo – *preferowane*, w tym przypadku jednak wskazujące na bardzo istotną w radiu kategorię, czyli słuchalność.

Wymienione przykłady należą do materiału empirycznego – audycji misyjnych, charakteryzujących się różnorodną problematyką, zawartością i formą. Wspólnym mianownikiem pozostaje realizacja zadań w obszarze informacji, publicystki, kultury i edukacji oraz kontynuacja dobrych praktyk w urzeczywistnianiu misji publicznej, posiadających źródła w historii rozgłośni.

Prezentując w ostatnim rozdziale monografii przykłady zarówno z historii polskiej radiofonii, jak i współczesności dołączyłam także studencki program, przedstawiony jako

nowatorska i perspektywiczna forma realizacji misyjnych zadań przez nadawcę publicznego w regionie. Jest to mianowicie dwugodzinna audycja redagowana i prowadzona przez studentów w Radiu Katowice, w roku akademickim 2016/2017 i 2017/2018, powstała z inicjatywy władz rozgłośni. Złożony z dwóch części: (1) słowno-muzycznej o charakterze publicystycznym i (2) muzycznej, program zatytułowany *Akademickie Studio Radia Katowice 101,2 FM* w skrócie *AS radio 101,2 FM*, był adresowany głównie do studentów – słuchaczy praktycznie nieobecnych wcześniej w programie tego nadawcy²³.

As radio tworzone i redagowane przez adeptów dziennikarstwa i komunikacji społecznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, prezentowane przez Radio Katowice na częstotliwości 101,2 FM, stało się również znaczącym uzupełnieniem obserwacji uczestniczącej. W tym przypadku polegała ona przede wszystkim na prowadzeniu młodych autorów przez meandry radiowego warsztatu i towarzyszeniu im na kolejnych etapach realizacji całego projektu. Obserwacja ich aktywności i zaangażowania w tworzenie programu radiowego była dla mnie samej również nowym doświadczeniem, zwłaszcza w aspekcie wykorzystania mediów społecznościowych do promocji i budowania słuchalności studenckiego programu. To bezsprzecznie nowa jakość w redagowaniu audycji, w którą zostali włączeni członkowie społeczności akademickiej śląskich uczelni – użytkownicy *social mediów*. Można stwierdzić, że powiązanie radia studenckiego z radiem regionalnym stwarza nie tylko studentom możliwości rozwoju, ale jest także szansą na różnorodne innowacje w realizacji misji przez publicznego nadawcę.

Podsumowując wyniki empirycznego oraz teoretycznego opracowania tytułowej problematyki oraz przedstawiając wnioski w zakończeniu monografii **należy podkreślić rolę radiowych audycji preferowanych jako nośników treści misyjnych w przekazach medialnych**. Ponieważ ostatnia nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji wprowadza nowy sposób realizacji misji mediów publicznych w Polsce – *Kartę powinności*, publikacja stanowi także podsumowanie etapu, bez którego trudno by mówić o kontynuacji czy ciągłości wypełniania przez nadawców szczególnych powinności. *Katalog zadań misyjnych*, następnie *audycje preferowane*, a obecnie *Karta powinności* to istotne frazy świadczące o potrzebie nazwania tego procesu zarówno w znaczeniu potocznym, jak i instytucjonalnym.

²³ W programie Radia Katowice od wielu lat istnieje audycja realizowana przez uczniów szkół średnich i adresowana do młodzieży zatytułowana *Czas na nas*. W 2016 roku, w ramach zmian w ramówce, została podjęta przez kolegium programowe inicjatywa stworzenia podobnego programu redagowanego przez studentów i adresowanego do społeczności akademickiej województwa śląskiego.

Po upływie pięciu lat zaplanowanych przez ustawodawcę²⁴, przeznaczonych na realizację *Karty*, należy spodziewać się także pytań o jakość misji realizowanej w tym czasie przez nadawców publicznych w Polsce. Ta kwestia występuje od lat w dyskursie medialnym i trudno zakładać, że w przyszłości będzie inaczej. Jestem przekonana, że poszukując odpowiedzi nie sposób uniknąć dylematów związanych z niektórymi aspektami tego zagadnienia. Dotyczy to nie tylko jakości, ale i zarządzania misją czyli również zarządzania poprzez wartości.

Wnioski końcowe i możliwości wykorzystania badań

Badania potwierdziły postawione w pracy hipotezy, co daje podstawy do stwierdzenia osiągnięcia zasadniczego celu monografii. Była nim ocena programów preferowanych jako narzędzia realizacji zadań misyjnych realizowanych przez publicznych nadawców w latach 2007–2017. Cel ten osiągnięto poprzez analizę treści sprawozdań z działalności KRRiT oraz badanie wybranych radiowych audycji preferowanych. Ponadto wykazano, że te programy deklarowane przez publicznych nadawców w latach 2007–2017 (w świetle sprawozdań z działalności KRRiT) spełniły zadania misyjne.

Zaprezentowanie w monografii (w Aneksie) archiwalnych nagrań pozwoliło między innymi uwiarygodnić prawdziwość hipotezy, mówiącej o tym, że w regionalnej rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, jako jednej z pierwszych stacji nadawczych w polskiej radiofonii, ukształtowały się dobre praktyki realizacji misji publicznej, widoczne w audycjach preferowanych wybranych z lat 2007–2017, które nawiązują również do dokonań pierwszych autorów realizujących misję regionalną, tak jak to miało miejsce w gwarowych audycjach Stanisława Ligonia.

Dla realizacji celów i weryfikacji hipotez istotne było także ujęcie dorobku z lat 2007–2017 w perspektywie powszechnej historii radiofonii, ze wskazaniem na BBC jako pierwszego w Europie nadawcę świadomego misyjnych powinności. Jego rolę można także interpretować w aspekcie teorii zarządzania przez wartości, choć w czasach, kiedy John Charles Walsham Reith został pierwszym generalnym dyrektorem BBC, nie znano jeszcze tej koncepcji²⁵.

²⁴ Nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji podpisana przez Prezydenta RP w sierpniu 2018 roku przynosi nowy sposób planowania i realizacji misji – Kartę powinności. W 2020 roku nadawcy po raz pierwszy podpisywali zawierane na 5 lat porozumienia z KRRiT.

²⁵ James S. Collins i Jerry I. Porras zwrócili uwagę na skuteczność zarządzania firmą w oparciu o etos. Analizowali „skuteczne praktyki najlepszych z najlepszych” – przedsiębiorstw, które przez kilkadziesiąt lat utrzymywały się w ścisłej

Analiza przedstawionego materiału badawczego, na który składają się wybrane programy, potwierdza, że audycje preferowane tworzone w Radiu Katowice S.A. były wartościowym elementem realizacji misji publicznej Polskiego Radia w pełni wykonując powinności radiofonii i telewizji publicznej, wyznaczone przez ustawodawcę w katalogu zadań misyjnych (art. 21 u.o.r.t.). Także poprzez badanie autorskich dokonań dziennikarzy, realizujących misyjne zadania w swoich programach, potwierdzona została hipoteza (2), w której regionalna rozgłośnia Polskiego Radia w Katowicach jawi się jako jedna z pierwszych stacji nadawczych w polskiej radiofonii, gdzie kształtowały się dobre praktyki realizacji misji publicznej – radiowa działalność Stanisława Ligonia i Stefana Tymienieckiego to przykłady warte przypomnienia.

Kontynuacja tych dobrych praktyk jest widoczna w radiowych audycjach preferowanych wybranych z lat 2007–2017, przede wszystkim w reportażach i słuchowiskach. Wykorzystanie metody porównawczej oraz podkreślenie znaczenia historycznych dokonań twórców radiowych pozwoliło potwierdzić hipotezę (3) opisującą audycje preferowane, zwłaszcza reportáže, słuchowiska i radiowe dokumenty realizowane w Rozgłośni Polskiego Radia, jako cenny dorobek tego nadawcy. To trwały wkład wniesiony do historii radiofonii, to także wzór do naśladowania. Również za pomocą studium przypadku mogłam potwierdzić prawdziwość hipotezy (4), gdzie mowa o włączaniu doświadczenia oraz dobrych praktyk w realizację audycji preferowanych w Radiu Katowice. Niewątpliwie tworzą one wartościowy fundament umożliwiający wykorzystanie kompetencji i kunsztu autorów w nowej formie i w nowej perspektywie. Dotyczy między innymi praktycznego kształcenia dziennikarzy, co ukazuje przykład studenckiego radia realizowanego pod auspicjami nadawcy regionalnego.

Podsumowując zatem – **za wkład wniesiony do dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, będący rezultatem przedstawionych w pracy dociekań teoretycznych oraz badań empirycznych, uważam:**

- 1) przedstawienie w monografii audycji preferowanych jako istotnego elementu realizacji misji mediów publicznych. Zostały one poddane szczegółowej i wielowymiarowej analizie, co do tej pory nie miało miejsca w literaturze naukowej,

czołowiec najbardziej innowacyjnych i jednocześnie najbardziej dochodowych firm na świecie. Rezultatem badań była nowatorska koncepcja – zarządzania poprzez wartości, o której piszą w książce, która wywołała rewolucję w środowisku menedżerów i teoretyków zarządzania oraz przyczyniła się do spopularyzowania koncepcji zarządzania firmą w oparciu o najważniejsze dla niej wartości. K. Blanchard, M. O. Connor, *Managing by Values: How to Put Your Values Into Action for Extraordinary Results*, Berrett-Koehler Publishers, San Francisco CA 1997.

- 2) zweryfikowanie dotychczasowej wiedzy na temat audycji preferowanych i innych elementów realizacji misji mediów publicznych oraz wskazanie dobrych praktyk w procesie realizacji zadań misyjnych;
- 3) sformułowanie definicji radiowych audycji preferowanych, która wnosi do oceny praktycznej realizacji misji mediów publicznych w Polsce istotne uzupełnienie samego pojęcia – *misja publicznej radiofonii i telewizji*. Audycje preferowane, co warto podkreślić, odnoszą się także do przykładów telewizyjnych, co zostało w definicji zaznaczone, choć charakterystyka ich wizualnego charakteru wymaga osobnej analizy, a także definicji;
- 4) ukazanie audycji preferowanych jako depozytu wspólnego dobra złożonego w mediach publicznych. Dotyczy to nie tylko wskazanych w monografii przykładów realizowanych w Radiu Katowice, lecz także innych przykładów tworzonych przez pozostałych nadawców publicznych w Polsce. *Antologia polskiego reportażu*²⁶ wydana w 2018 roku jest dobitnym potwierdzeniem wartości tego depozytu. Rok wydania tej publikacji symbolicznie zamyka dekadę 2007–2017, w której wyodrębniono audycje preferowane. Jest to także okres kolejnej nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji (29. lipca 2018), która wprowadza nowy dokument w procesie praktycznej realizacji misji mediów publicznych w Polsce – *Kartę powinności*.
- 5) ukazano, na podstawie analizy dokumentów KRRiT z lat 2007-2017 praktyczny wpływ ekonomicznych uwarunkowań na realizację misji, zwłaszcza w tych okresach, kiedy abonamentowe środki dramatycznie malały. Ich brak nie tyle obniżał jakość audycji, co zmniejszał liczbę godzin emisji. Dlatego między innymi, co widać w tych opracowaniach, konieczna była zmiana charakteru finansowo-programowych deklaracji, z ogólnych (statystycznych) opracowań, na szczegółowe konkretne zadania programowe. Nie poprawiło to co prawda znacząco sytuacji nadawców, ale – jak mogłam się przekonać, analizując te sprawozdania i porównując z wybranymi przykładami, jakość realizowanej przez media elektroniczne misji zależy nie tylko od przepisów i regulacji. Tworzą ją przede wszystkim ludzie, wypełniający rzetelnie to szlachetne posłannictwo.

Zwracając uwagę na audycje preferowane jako istotny komponent praktycznego wymiaru misji realizowanej w publicznych mediach chciałam, aby widziano w nich również

²⁶*Antologia polskiego reportażu radiowego*, oprac. J. Smyk, Polskie Radio, Warszawa 2019.

obraz mediów publicznych w Polsce w latach 2007– 2017, które często z trudem odnajdywały balans między misyjnymi powinnościami a ekonomicznymi determinantami. I choć sama przez wiele lat byłam zawodowo związana z publicznymi mediami to – przystępując do realizacji celów swojej pracy badawczej, starałam się zachować obiektywizm w analizie i konieczny dystans, unikając ocen i jednoznacznych osądów.

Uzasadniając wkład wniesiony do nauk o komunikacji społecznej i mediach chcę też podkreślić, że w zaprezentowanym materiale wskazałam następujące wymiary rozważań:

- odwołanie do dorobku przeszłości, zwłaszcza do pierwszej dekady w historii polskiej radiofonii (1925–1935),
- wymiar współczesny, czyli refleksje nad problematyką misji mediów publicznych w Polsce, a przede wszystkim zaakcentowanie istotnego elementu, jakim są radiowe audycje preferowane w dekadzie 2007–2017 oraz
- pytanie o przyszłość misji mediów, zwłaszcza o jej jakość.

Na misję mediów publicznych należy spoglądać w szerokiej perspektywie, która obejmuje zarówno teraźniejszość, przeszłość, jak i przyszłość. Ważne jest również wskazanie na wypracowywane przez lata – dobre praktyki, na znaczenie i rolę autorów, dziennikarzy, twórców, producentów, bez których trudno mówić o dobrych programach czy wartościowych audycjach. **Uważam także za istotne w tym zakresie uzupełnienie luki wiedzy rozumianej jako ilościowa i jakościowa różnica między wymaganą a dostępną wiedzą na temat praktycznej realizacji misji mediów publicznych.**

Swoimi badaniami chciałam jednakże zwrócić uwagę na misję jako wartość, którą media publiczne zostały w pewnym sensie wyróżnione, stając się dzięki niej depozytariuszem dobra wspólnego, tym bardziej więc należy dołożyć wszelkich starań, aby nie zostało ono zmarnowane.

Wypełnianie misji mediów publicznych w Polsce wymaga kompleksowej oceny. Ostatnie lata pokazały, że zapewnienie środków na jej realizację nie zawsze gwarantuje jakość, a determinanty ekonomiczne i wpływy polityczne zniekształcają jej obraz. Dziś o wiele trudniej zobaczyć w mediach publicznych depozytariuszy wspólnego dobra, ufam jednak, że nadal jest to depozyt zobowiązujący do rzetelności ludzi mediów i dziennikarzy.

Literatura wykorzystana w przedstawieniu głównego osiągnięcia naukowego:

1. *Antologia polskiego reportażu radiowego*, oprac. J. Smyk, Polskie Radio, Warszawa 2019.
2. *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*, red. M. Makowska, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2018.
3. Bartoszcze R., *Prasa, radio i telewizja w krajach Unii Europejskiej*, cz. 1, Wydawnictwo ABC media, Kraków 1997.
4. Blanchard K., Connor M.O., *Managing by Values: How to Put Your Values Into Action for Extraordinary Results*, Berrett-Koehler Publishers, San Francisco CA 1997.
5. Brożek G., *Ślązacy w Teksasie. Relacje o najstarszych polskich osadach w Stanach Zjednoczonych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Wrocław 1972.
6. Chałubińska-Jentkiewicz K., *Media audiowizualne. Konflikt regulacyjny w dobie cyfryzacji*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
7. *Encyklopedia Powstań Śląskich*, red. F. Hawranek i in., Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1982.
8. *Finansowanie mediów publicznych w Polsce. Teoria i praktyka*, red. J. Adamowski, A. Jupowicz-Ginalska Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR., Warszawa 2012.
9. Habermas J., *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, Towarzystwo Autorów i Wydawców i Prac Naukowych, Warszawa 2005.
10. Hofman I., *Polityka, media, społeczeństwo: studia i szkice*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
11. Jędrzejewski S., *Wstęp do dziejów polskiej radiofonii*, w: *70 lat Polskiego Radia*, Warszawa 1997.
12. Jędrzejewski S., *Radio publiczne w Europie. Program. Finansowanie. Technologia. Audytorium*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2015.
13. Kwiatkowski M. J., *Narodziny Polskiego Radia; radiofonia w Polsce w latach 1918-1929*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1972.
14. Kołodziej J.H., *Narratologia w badaniach komunikacji politycznej: metodologiczne przymiarki (pdf)*.
15. Kosiorowski Z., *Radiofonia publiczna. Prawno-ekonomiczne uwarunkowania misji radia publicznego realizowanej przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa*, Książnica Pomorska. Stowarzyszenie Radia Publicznego w Polsce, Szczecin 1999.
16. Musialik-Chmiel A., *Amerykańscy Ślązacy: dziedzictwo, pamięć, tożsamość*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2010.
17. Ociełka B., Ratajczak M., *Media i komunikowanie polityczne. Niemcy, Austria, Szwecja*, Arboretum, Wrocław 2000.
18. *Polskie Radio - Warszawa 1935. Album 10-lecia Polskiego Radja*, red. W. Kłyszewski, opracowało Biuro Prasy i Propagandy Polskiego Radja, Warszawa 1935.
19. *Prawo mediów*, red. J. Barta, R. Markiewicz R. Matlak A. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 200.
20. *Radio i społeczeństwo*, red. G. Stachyra, E. Pawlak-Hejno, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.
21. Rosińska Z., *Blaustein: Koncepcja odbioru mediów*. Prószyński i S-ka, Warszawa 2001.
22. *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006.
23. Stachyra G., *Gatunki audycji w radiu sformatowanym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2008.
24. Wielkopolska-Szymura M., *Radio w polityce, polityka w radiu – formy wykorzystania radia w komunikowaniu politycznym*, w: *Media-Kultura-Komunikacja Społeczna* 15/2, Olsztyn 2019.
25. *Współczesne media. Status, aksjologia, funkcjonowanie*, t. 1-2, red. I. Hofman, D. Kępa-Figura D. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2012.

5. Informacja o wykazaniu się istotną działalnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej w szczególności zagranicznej

Wykorzystanie dorobku naukowego, doświadczenia zawodowego i kompetencji w obszarze dziennikarstwa, przede wszystkim radiowego, dało asumpt do realizacji zadań dydaktycznych oraz naukowo-badawczych zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym. Uzyskanie stopnia doktora w roku 2007 stało się początkiem nowych wyzwań, nie tylko dziennikarskich i redakcyjnych, ale przede wszystkim dydaktycznych.

Jednym z pierwszych była współpraca z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach oraz udział w przygotowaniu projektu studiów podyplomowych, finansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny (EFS) oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej. Były to trwające 3 semestry (I – 2.06.2007-16.07.2007, II – 17.07.2007-29.10.2007; III – 30.10.2007-29.02.2008) studia dla nauczycieli w zakresie ICT, języków obcych oraz wiedzy o kulturze. Inauguracja tego przedsięwzięcia odbyła się 2 czerwca 2007 roku, na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Byłam w zespole wykładowców prowadzących zajęcia, natomiast przedmioty, do których opracowałam sylabusy, wprowadziłam korzystając ze swoich radiowych osiągnięć w dziedzinie reportażu i audycji dokumentalnej. Wykład zatytułowany *Kompozycja audycji radiowej i realizacja dźwięku* był teoretycznym uzupełnieniem zajęć praktycznych – *Warsztatów radiowych*. Uczestnikami zajęć byli nauczyciele, wykorzystujący w pracy dydaktycznej zdobywaną podczas studiów podyplomowych wiedzę. Wielu z nich prowadziło klasy dziennikarskie, dlatego opracowane przeze mnie zajęcia były ważne z uwagi na ich praktyczny i multimedialny aspekt, a dziennikarstwo radiowe i telewizyjne cieszyło się dużym zainteresowaniem. Obecnie, w dobie cyfryzacji i konwergencji mediów, trudno już mówić o takim podziale, jednak wtedy – jak mogłam się przekonać, ceniono specjalizację dziennikarską, będącą rezultatem pracy w mediach elektronicznych.

W październiku 2007 roku rozpoczęłam także pracę w Małopolskiej Wyższej Szkole im. J. Dietla w Krakowie, gdzie powstał kierunek Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna. Chciałabym nadmienić, że dziennikarze zatrudnieni wówczas w Radiu Katowice S.A. mogli swobodnie współpracować, a nawet pracować w innych niż media instytucjach (obowiązywała ich zasada o nieświadczaniu pracy lub usług na rzecz konkurencji). Zatem decyzja o rozpoczęciu pracy dydaktycznej, w nowo utworzonej uczelni niepublicznej,

została podjęta bez żadnych przeszkód ze strony pracodawcy. Co więcej największy w regionie nadawca – Radio Katowice, szczylił się od lat dobrą współpracą z uczelniami, tak więc wyjście poza granice regionu zostało przyjęte z pewną satysfakcją.

W ramach zajęć związanych z praktyką i teorią dziennikarstwa przygotowałam autorski wykład zatytułowany *Narracje dźwiękowe: audiobook – reportaż – dokument – feature*, inspirowany moimi artystycznymi pracami. Należał do nich z pewnością audiobook, pierwsza o Śląsku „książka do czytania i słuchania”, w której tworzeniu uczestniczyłam²⁷. Studenci, wybierając dziennikarski profil studiów, nie tylko byli ciekawi tej profesji, ale wiązali z nią przede wszystkim nadzieję poznania i opanowania umiejętności aktywnego oraz swobodnego przebywania w przestrzeni medialnej. Niektórzy spodziewali się, że studia pomogą pokonać stresy związane z publicznymi wystąpieniami, jednak wielu z nich chciało przede wszystkim poznać i nauczyć się dziennikarstwa. Trudno im było na początku zrozumieć, że nie to jest najważniejsze, ponieważ także niemożliwe, ponieważ proces stawania się dziennikarzem nie zależy jedynie od tego czy ktoś wybiera studia dziennikarskie. To przede wszystkim predyspozycje i wrażliwość, którą studia mogą pomóc odkryć i wewnątrznie umocnić

Realizowaliśmy wówczas projekty, w których chętnie uczestniczyli, a jeden z nich stał się kanwą radiowego reportażu o profesorze Józefie Dietlu – pierwszym prezydencie Krakowa (1866–1874), lekarzu, twórcy balneologii, propagatorze fizykoterapii i leczenia higieniczno-dietetycznego, którego nowa krakowska uczelnia obrała za swojego patrona. Studenci realizujący ten projekt dotarli wówczas do przedstawicieli galicyjskiej linii tego znanego w Polsce „rodu uczonych”, do profesorów Jerzego Dietla i jego syna Tomasza. Zrealizowali pod moim kierunkiem audycję dokumentalną, którą odtworzono podczas uroczystości nadania imienia – nowej w Krakowie uczelni. Trzyletni okres pracy w Małopolskiej Wyższej Szkole im. Józefa Dietla był czasem wykorzystania własnych doświadczeń reporterskich w procesie wprowadzania młodych ludzi w dziennikarstwo, a także w świat mediów. Wielokrotnie później widziałam niektórych z nich w programach regionalnej telewizji w roli reporterów czy autorów krótkich reportaży. W tym czasie byłam także promotorką i recenzentką prac licencjackich, które powstawały na Kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna MWS im. J. Dietla.

²⁷ A. Stefański, A. Sekudewicz, A. Dudzińska, A. Musialik, J. Kurkowski, *My som stond. Książka do czytania i słuchania. Sześć godzin opowieści o Śląsku*, Wydawnictwo Fabryczna 23, Polskie Radio Katowice, Katowice 2008.

5.1. Charakterystyka dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w-zakresie literaturoznawstwa

Monografie, rozdziały w publikacjach, artykuły w czasopismach naukowych to rezultaty mojej pracy, w takich obszarach jak: antropologia kultury, społeczne i kulturowe oddziaływanie mediów, historia polskiej radiofonii i dzieje jednej z pierwszych stacji nadawczych w odrodzonej Polsce, czyli Radia Katowice.

Opisując kierunki swoich badań nie mogę nie wskazać udziału w pracach Katedry Projektowania i Analizy Komunikacji, gdzie badania są prowadzone wokół problematyki mediów cyfrowych oraz komunikacji cyfrowej. Ważnym nurtem badawczym, jest problematyka wartości, misja mediów publicznych, społeczna odpowiedzialność mediów, jakość informacji i wiedzy w mediach społecznościowych a także zwalczanie dezinformacji. Przedmiotem intensywnych badań jest problematyka tożsamości śląskiej w mediach cyfrowych.

Przed obroną doktoratu moje zainteresowania badawcze były przede wszystkim związane z kwestią emigracji Górnślązaków, ich tożsamości oraz *śląskości* – abstrakcyjnego pojęcia, które w dyskursie medialnym zostało utrwalone między innymi przez audycje powstałe w Radiu Katowice. Były one następstwem reporterskich poszukiwań śląskich śladów za oceanem oraz naukowej refleksji powiązanej z odkrywaniem wartości kulturowych, identyfikowanych przez amerykańskich Ślązaków jako „śląskie, czyli polskie”. Referat zatytułowany *Świat śląskich wartości* wygłoszony w 2004 roku podczas konferencji naukowej, zorganizowanej z okazji 150. rocznicy obecności Ślązaków w Teksasie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego, był moją pierwszą naukową wypowiedzią na ten temat.

Diasporę polską w Ameryce Północnej w aspekcie kultury śląskiej opisywałam przede wszystkim w czasopiśmie „Śląsk”, miesięczniku społeczno-kulturalnym, tworzonym przez środowiska naukowe, literackie, artystyczne województwa śląskiego oraz dziennikarzy pracujących w mediach regionalnych. Prezentowałam także ten temat na międzynarodowej konferencji *Polacy i diaspora polska w Ameryce Północnej*, organizowanej przez Muzeum Emigracji w Gdyni. W monografii zatytułowanej *Diaspora polska w Ameryce Północnej*²⁸ opublikowałam rozdział zatytułowany *The Heritage and*

²⁸ A. Musialik-Chmiel, *The Heritage and Identity of the descendants of Silesian immigrants in Texas - a Return to Lineage*, w: *Diaspora polska w Ameryce Północnej*, red. R. Raczyński, K.A. Morawska, Gdynia 2018, ss.199-2019.

Identity of the Descendants of the Silesian Immigrants in Texas – a Return to the Lineage. Ponieważ śląskie ślady prowadzą także do Brazylii, opisywałam i ten brazylijski wątek.

O emigracji Ślązaków w połowie XIX wieku, którzy wyruszyli z miejscowości Siołkowice na Opolszczyźnie i osiedli w Kurytybie, mówiłam podczas V Międzynarodowego Sympozjum Słowiańskiego, które odbywało się w czerwcu 2018 roku na Uniwersytecie Warszawskim i jednocześnie w Irati na Uniwersytecie Stanu Środkowo-Zachodniego (UNICENTRO) w Brazylii. Ślązacy w Teksasie i w Brazylii, to temat nadal bardzo ciekawy, oczekiwany przez czytelników, wspomina o nim także w swojej książce *Na krańce świata* Norman Davies, odwołując się między innymi do mojej monografii²⁹. Natomiast w jednym z wydań miesięcznika „Śląsk” w 2020 roku ukazał się artykuł poświęcony Ślązakom w Ameryce Południowej³⁰. Również reportaż radiowy, złożony z nagrań przywiezionych z Teksasu, został wykorzystany jako przykład w artykule naukowym zatytułowanym *Śni mi się po polsku – motywy emigracyjne w reportażu radiowym*³¹. Zagadnienie to prezentowałam podczas międzynarodowej konferencji naukowej zatytułowanej *Reportaż w świecie – światowość reportażu*, zorganizowanej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w 2019 roku. Można powiedzieć, że temat dziennikarski, który wybrzmiał w reportażu radiowym zatytułowanym *Śni mi się po polsku*, dał asumpt do pracy naukowej, a przedstawione przykłady są ilustracją przekonania, że dziennikarstwo to profesja, której nie sposób zamknąć li tylko w jednym działaniu.

Kolejny obszar badawczy, obecny zarówno w pracy zawodowej, jak i w publikacjach naukowych, stanowi problematyka radiowa. Dzieje polskiej radiofonii, w których od początku pojawia się stacja nadawcza Polskiego Radia w Katowicach, powstała jako jedna z pierwszych, to fascynująca historia. Tym bardziej, że to właśnie w pracy dziennikarskiej odkrywałam jak istotne znaczenie dla kształtowania wizerunku radia regionalnego miał czas, kiedy rozgłośnia w Katowicach została postawiona na straży polskości w tej części Górnego Śląska, którą w 1922 roku włączono do odrodzonego państwa polskiego.

Zdecydowanie trudno pominąć w tym okresie działalność Stanisława Ligonia, znanego Górnoślązako-anim jeszcze powstało radio w Katowicach. Działacz

²⁹ N. Davies, *Na krańce świata. Podróż historyka przez historię*, Kraków 2017, s. 623.

³⁰ A. Musiałik, *Nasi w Brazylii*, w: *Śląsk*. Miesięcznik Społeczno-Kulturalny, nr 10 (301)2020, s. 8-12.

³¹ A. Musiałik-Chmiel, *Śni mi się po polsku - motywy emigracyjne w reportażu radiowym*, w: *Literatura polska w świecie*, red. K. Furkacz, T. 7 - *Reportaż w świecie. Światowość reportażu*, Seria: *Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, Katowice 2019, ss.111-124.

plebiscytowy, współtwórca bardzo popularnego na Górnym Śląsku, zaangażowanego w walkę z propagandą niemiecką, satyrycznego czasopisma *Kocynder*. Potomek śląskiego rodu Ligoniów „budzicieli polskości”, poseł ze Śląska w sejmie II Rzeczypospolitej, to atrybuty jego publicznego wizerunku. Autor programów radiowych budujących tożsamość nadawcy nazwanego śląską rozgłośnią polskiego radia. Poszukiwany przez Niemców we wrześniu 1939 roku, dotarł do Palestyny, gdzie pozostał do zakończenia wojny. W 1946 roku wrócił do swojego rodzinnego domu w Katowicach i do rozgłośni, gdzie pracował do końca życia, szykanowany jednocześnie przez ludową władzę i jej przedstawicieli w kierownictwie radia.

Tematyka regionalna, w której specjalizowałam się jako autorka programów poświęconych społecznej i kulturowej problematyce województwa śląskiego była w znacznym stopniu inspirowana dziełem tego wybitnego radiowca i wielkiego Górnoślązaka. Znalazło to również odzwierciedlenie w mojej pracy naukowo – badawczej, w której istotną rolę pełnią te zagadnienia, a ich egzemplifikacją są rozdziały w monografiach (1) *Radio Katowice – Ligoniove radio*, (2) *Budziciele polskości na Górnym Śląsku. Ligoniove*. (3) *Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska*, (4) *Zarządzanie misją – tożsamość jako wartość w śląskiej rozgłośni Polskiego Radia* oraz artykuły publicystyczne.

Prezentowana problematyka była realizowana w wymiarze naukowym i dziennikarskim – co chciałabym podkreślić, głównie dlatego, że nadawca regionalny – Polskie Radio Katowice S.A., to rozgłośnia, w której tradycje kultywowania *śląskości*, rozumianej jako nieodłączny element tożsamości stacji nadawczej Polskiego Radia w Katowicach, sięgają początków radia i duchowego dziedzictwa jej patrona. Przez wiele lat kierujący tą rozgłośnią czynili starania, aby nie został zatarty ten charakterystyczny rys śląskiej kultury.

W regionie transgranicznym, położonym na skrzyżowaniu kultur (polskiej, niemieckiej i czeskiej), w stanie prawie nienaruszonym, zachowała się kultura śląska, oryginalna i zarazem uniwersalna, w której wokół węgla – *czarnego złota*, przez ostatnie 200 lat kształtowała się tożsamość regionu, a różnorodność wpływów, pozostawiła ślady utrwalone zwłaszcza w mowie. Rozważania naukowe w tym zakresie przedstawiłam w monografii *Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska*, w rozdziale mojego autorstwa zatytułowanym *Budziciele polskości na Górnym Śląsku*.

*Ligoniowie*³². Jestem także współautorką redakcji naukowej tej książki, będącej rezultatem badań statutowych Katedry Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów, którą kierowałam.

Rozdział w monografii zatytułowany *Radio Katowice – Ligoniowe radio*³³ jest próbą pokazania w perspektywie historycznej, że stacja nadawcza *Polskiego Radja* w Katowicach była niejako naznaczona obecnością, a przede wszystkim charyzmą tego wybitnego Górnoszlazaka. Był to zarazem przyczynek do refleksji nad rolą osobowości w tworzeniu fenomenu radia – zagadnienie aktualne także dzisiaj, we współczesnym sformatowanym radiu. Ten temat zainteresował wydawców czasopisma naukowego „Вестник культуры и искусств” wydawanego przez Instytut Naukowy w Czelabińsku. Opublikowany w języku rosyjskim artykuł *От радио Станислава Лигоня до «Лигоневе радио». О «предпочтительных» программах на региональной радиостанции Катовице*³⁴ ukazał się w marcu 2021 roku.

Ponadto, przygotowując rozdziały do monografii zbiorowych, wykorzystałam także doświadczenie pracy w publicznych mediach. Wykaz wszystkich tych opracowań zawiera załącznik do wniosku nr 4. Znaczna część mojego dorobku jest przedmiotem dwukierunkowej aplikacji: doświadczenia i praktycznych kompetencji. Staram się je wykorzystać w trakcie przygotowywania tekstów naukowych, aplikując wiedzę teoretyczną do praktyki medialnej. Dorobek ten można ująć w aspekcie warsztatowym i teoretycznym – odnoszącym się również do gatunków dziennikarskich oraz internetowych.

Warsztatowy, a więc przede wszystkim praktyczny aspekt dziennikarstwa radiowego, to istotne doświadczenie odmienności stylu pracy w mediach elektronicznych (instytucjonalnych), która charakteryzuje podział dziennikarzy na: redaktorów, sprawozdawców, komentatorów, serwisantów, prezenterów itd. Specyfika redagowania programu zarówno radiowego, jak i telewizyjnego, nie pozostaje bez wpływu na kształt redakcji, która z pewnością nawet i dziś, w dobie cyfryzacji i konwergencji mediów, pozostaje zespołem ludzi, którzy nie mogą nie orientować się w zagadnieniach związanych z realizacją i edycją cyfrowego programu.

³² A. Musialik, *Budziciele polskości na Górnym Śląsku. Ligoniowie*, w: *Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska*, w: red. A. Pethe, A. Musialik-Chmiel, R. Śpiewak, Katowice 2019.

³³ A. Musialik-Chmiel, *Radio Katowice - Ligoniowe radio*, w: *Porządkowanie wolności. 25 lat Śląska w mediach (na przykładzie województwa śląskiego)*, red. M. Łuczak, A. Pethe

³⁴ А. Мушалик-Хмель, *От радио Станислава Лигоня до «Лигоневе радио». О «предпочтительных» программах на региональной радиостанции Катовице*, w: „Вестник культуры и искусств”, 2021. № 1 (65), s. 96-106.

Technologia, bez której nie byłby możliwy rozwój mediów elektronicznych, nadal pozostaje niejako naturalnym środowiskiem redakcji radiowej, telewizyjnej czy internetowej. Był to temat artykułu zatytułowanego *Dziennikarze, reporterzy, reportażyści - zarządzanie zasobami ludzkimi w redakcjach radiowych*³⁵, który ukazał się w czasopiśmie „Zarządzanie Zasobami Ludzkimi”. Moim zamiarem było przede wszystkim zwrócenie uwagi na kierowanie redakcją radiową, której pracę warunkuje technologia nieodzowna w budowaniu przekazu radiowego. Ponadto, w radiofonii publicznej, redakcje to różnorodne i twórcze zespoły ludzi, w których – oprócz dziennikarzy, niezbędni są realizatorzy dźwięku i emisji. Wskazałam w tym opracowaniu na redakcję reportażu w Radiu Katowice, gdzie realizatorzy są również współautorami dzieł zdobywających najwyższe trofea na międzynarodowych konkursach reportażu radiowego³⁶.

Kwestia kierowania zespołem została podjęta także w kontekście dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości. Nie sposób zaprzeczyć, że zarządzanie jest uwarunkowane tym, aby osoby podejmujące kierownicze zadania, posiadały nie tylko wiedzę, ale i świadomość roli jaką odgrywa technologia w pracy redakcji radiowej czy telewizyjnej. W obszarze tej dyscypliny pozostaje również napisany przeze mnie rozdział w monografii zatytułowanej *Media w procesie tworzenia i realizacji polityki regionalnej w województwie śląskim*³⁷. Na przykładzie radiowych programów przedstawionych w rozdziale – *Inspirujący wpływ radia – fenomen DYKTANDA Krystyny Bochenek na antenie regionalnej i ogólnopolskiej* zostały ukazane efekty kreatywnego zarządzania zespołami dziennikarskimi prowadzące do nowatorskich rozwiązań. Takim przykładem była przez wiele lat „medialna zabawa edukacyjna” zatytułowana DYKTANDO. Ogólnopolski konkurs ortograficzny, gromadzący przy radioodbiornikach i telewizorach tysiące Polaków, dziennikarskie dzieło redaktor Krystyny Bochenek, która potrafiła znakomicie wykorzystać fenomen radia. Cytowany w tym opracowaniu przewodniczący jury Ogólnopolskiego Konkursu Ortograficznego DYKTANDO profesor Walery Pisarek, zachwycony sukcesem tego przedsięwzięcia, wskazywał na paradoks radia, które wydaje się być medium niezdolnym do przeprowadzenia takiej zabawy, podkreślając organizacyjne i kierownicze umiejętności Autorki.

³⁵ A. Musialik-Chmiel, *Dziennikarze, reporterzy, reportażyści - zarządzanie zasobami ludzkimi w redakcjach radiowych*, w: *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*, 2016 nr 5, ss.59-68.

³⁶ Jacek Kurkowski jest autorem realizacji dźwiękowej w audycjach, które zostały nagrodzone Prix Italia czy Prix Europa.

³⁷ A. Musialik-Chmiel, *Inspirujący wpływ radia – fenomen DYKTANDA Krystyny Bochenek na antenie regionalnej i ogólnopolskiej*, w: *Media w procesie tworzenia i realizacji polityki regionalnej w województwie śląskim*, red. Z. Widera, Katowice 2020, ss. 135-155.

W obszarze problematyki warsztatowej należy również wskazać ten rodzaj pracy, która jest związana z prowadzeniem programu, gdzie dziennikarz, jako prezydent bądź autor (gospodarz programu), znajduje się w roli wymagającej od niego pewnych predyspozycji. Czym innym bowiem jest tzw. post produkcja i realizacja dźwięku a czym innym praca w studio emisyjnym, w tzw. programie „na żywo”. Przez wiele lat w praktyce mediów publicznych od prowadzącego program *live*, czytającego serwisy informacyjne czy reportera wymagano mikrofonowych predyspozycji i formalnego ich potwierdzenia – *karta mikrofonowa* była "przepustką" do pracy z mikrofonem w Polskim Radiu. Ze względu na stan pandemii czasowo zawieszono funkcjonowanie Komisji Kart Mikrofonowych i przeprowadzanie egzaminów. Należy się jednak spodziewać, że nie jest to początek trwałej zmiany, ponieważ jakość przekazu radiowego jest w znacznym stopniu uzależniona również od powyższych kwalifikacji. Piszę o tym w rozdziale monografii zatytułowanej *Media wobec śmierci*. Powstał on w oparciu o doświadczenie prowadzenia programów „na żywo” tworzonych w sytuacji wyjątkowej. *Medialne rekolekcje (2–8 kwietnia 2005 r.)* to opracowanie, w którym materiałem empirycznym są wydania specjalne audycji prowadzonych w dniach 2 – 8 kwietnia 2005 roku.

Należałam do zespołu dziennikarzy przygotowujących tzw. *ramówkę specjalną* w dniach, w których umierał Jan Paweł II. Uważam ten czas za wyjątkowy w moim doświadczeniu dziennikarskim, a podjęta przez mnie próba nazwania tego, co w dziennikarskim dyskursie wydarzało się między 2. a 8. kwietnia 2005 roku definitywnie prowadziła do słowa „rekolekcje”. Dziennikarstwo, inspirowane etyką chrześcijańską, wartościami wynikającymi z Dekalogu i ewangelicznych prawd, uznające za fundamentalne, w przekazie medialnym, przesłanie o prawdzie, dobru i pięknie, w tamtych dniach dobitnie ujawniało swój misyjny wymiar. Programy specjalne w radiu i telewizji były wówczas narracją, w której dominowała potrzeba rozmowy, kontaktu, dzielenia się słowami zwłaszcza w przekazie radiowym.

Podstawowa dziennikarska i medialna funkcja jaką jest informowanie stawiała się w tych dniach służbą człowiekowi, który posiada niezbywalne prawo do prawdy. W globalnej medialnej rzeczywistości była ona metaforą dobra wspólnego całej ogólnoludzkiej wspólnoty. Kilkadziesiąt godzin prowadzenia „na żywo” audycji, w których streszcza się także siła radia, jako medium towarzyszącego ludziom w ich codzienności i niecodzienności, to doświadczenie, które w pracy prezenterów w mediach w Polsce pojawiło się wówczas i ponownie 10 kwietnia 2010 roku.

Te wydarzenia stały się symboliczną inspiracją do podjęcia, w interdyscyplinarnym wymiarze, refleksji nad tematem śmierci w przekazie medialnym. W taki też sposób zapowiadano II Międzynarodową Konferencję Naukową *Media wobec śmierci* zorganizowaną na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2012 roku. Jednak perspektywa medioznawcza była w tym przypadku oczywista, a temat mojego wystąpienia był także tytułem rozdziału *Medialne rekolekcje (2–8 kwietnia 2005r)*, w dwutomowej publikacji, która została później wydana.

Genologiczne aspekty warsztatu radiowego należą do zagadnień, które w moim osiągnięciu naukowym nie mogły zostać pominięte. Badanie *audycji preferowanych* bez uwzględniania dziennikarskiej i multimedialnej genologii byłoby niekompletne. Trudno wyobrazić sobie tworzenie i redagowanie programu tak radiowego, jak i telewizyjnego bez reportażu czy wywiadu. Te formy, podobnie jak słuchowisko czy radiowy felieton pozostają nadal istotnymi atrybutami radiowych i telewizyjnych ramówek w mediach publicznych, niezależnie od obowiązujących formatów. Specyfikę felietonu radiowego, jako gatunku „antykamerynistycznego”, opisywałam w jednym z rozdziałów monografii *Dobre słowo na początek: 25 lat audycji u progu dnia*³⁸, w której przedstawiono radiowe codzienne felietony obecne w codziennym programie Radia Katowice od 30 lat.

W wykazie moich publikacji naukowych znajduje się książka powstała na kanwie tych felietonów i serii wywiadów radiowych z księdzem prałatem Władysławem Zązlem. To postać i zarazem radiowa osobowość, której obecność w programach porannych Radia Katowice była przez wiele lat szczególnie ceniona, by nie powiedzieć preferowana przez słuchaczy porannych sobotnich programów. Ksiądz prałat Władysław Zązel – kapelan Związku Podhalań, proboszcz niewielkiej parafii Kamesznica w Beskidzie Żywieckim jest głównym bohaterem tej monografii, która ukazała się nakładem znanej śląskiej oficyny, Księgarni św. Jacka, pod tytułem *Zawsze z góralami*³⁹. Obecność autora o stałej porze w porannym programie przez 20 lat jest nie tylko przykładem wypełniania misji ewangelizacyjnej w radiu publicznym, ale wpisuje się także w kontynuację dobrych praktyk, o których warto pamiętać, przypominając pionierską w tym zakresie działalność księdza Michała Rękasa w latach 30. XX wieku w Polskim Radiu. Kontynuowana krótko po wojnie w śląskiej rozgłośni, została zakazana przez komunistyczne władze w 1947 roku.

³⁸ A. Musialik-Chmiel, *Felieton (radiowy) - gatunek niekanoniczny*, w: *Dobre słowo na początek: 25 lat audycji u progu dnia*, red. L. Szewczyk, Katowice 2018.

³⁹ A. Musialik-Chmiel, *Zawsze z góralami... Z księdzem Władysławem Zązlem, proboszczem z Kamesznicy rozmawia Anna Musialik-Chmiel*, Katowice 2011.

Ksiądz prałat Władysław Zązel, proponując słuchaczom spotkania w formie radiowego felietonu, wygłaszanego w góralskiej gwarze, nawiązywał do innej bardzo ciekawej i barwnej medialnej postaci – księdza profesora Józefa Tischnera. Nie bez znaczenia była z pewnością przyjaźń obu duszpasterzy, ponieważ wspólnie pracowali jako kapelani Związku Podhalań. Sobotnie felietony *U progu dnia* w Radiu Katowice, inspirowane tekstami biblijnymi, liturgicznymi i wydarzeniami z życia Kościoła, były przez autora inkrustowane góralską mądrością, skrzyły się dowcipem i celną pointą. A czas tych wypowiedzi – 3 minutowe spotkania na antenie, był wyrazem głębokiego przekonania księdza Władysława, że gwara to nie jest „mowa – trawa”.

„Ksiądz Władysław wierzy w sens każdego doświadczenia i mądrość Tego, który nieustannie doświadcza” – to zdanie wyjęte z recenzji publikacji, w której podkreślona została również dziennikarska perspektywa autorki, przede wszystkim trafność wyboru konwencji (wywiadu – rozmowy), w której obecność słuchacza (czytelnika) odbiorcy jest nieodzowna, aby podjąć refleksję nad fundamentalnymi problemami naszych czasów z pytaniami „o podmiotowość, o tożsamość, o los, o własne miejsce na ziemi, o znaczenie spotkania z Innym”⁴⁰,

Z problematyką misyjności związane są publikacje, w których zwracam uwagę na problematykę udziału autorów w realizacji misji publicznego nadawcy – dziennikarzy, ludzi radia. Akcentuję zwłaszcza odpowiedzialność za słowo, w rozdziale zatytułowanym *Radiowa moda na słowa. Kilka uwag o odpowiedzialności za słowo*, podkreślając częste wprowadzanie do języka radiowego kolokwializmów, które więcej mają wspólnego z wulgaryzmami niż mową potoczną. Jak chcieliby to widzieć niektórzy zwolennicy takich praktyk i wytłumaczyć zarazem ich sens. Tak zatytułowane wystąpienie zostało przedstawione również podczas konferencji naukowej, która odbywała się na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach w maju 2012 roku, zorganizowanej we współpracy z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego. Monografia, zatytułowana *Odpowiedzialność w przestrzeni społeczno-pastoralnej*, składa się z rozdziałów, w których słowo *odpowiedzialność* towarzyszą wielorakie konteksty, nie tylko aksjologiczny czy teologiczny. Rozdział o odpowiedzialności za słowa w radiu wpisuje ją w kontekst medialny oraz proponuje namysł nad dalekowzrocznością i dojrzałością ludzi kształtujących opinię publiczną.

⁴⁰ E. Kosowska, *Wstęp*, tamże, s. 7.

Spółeczna odpowiedzialność ludzi mediów była również tematem mojego wystąpienia na konferencji naukowej zorganizowanej także na Uniwersytecie Ekonomicznym w 2013 roku, tym razem poświęconej wielorakim kontekstom dyskursu medialnego: prawnym, ekonomicznym, edukacyjnym, marketingowym, językowym, tożsamościowym. Generują one bardzo wiele pytań w tym również wskazują na charakter (ko)mediowy ponowoczesnej komunikacji. Tytuł rozdziału *Odpowiedzialność - dziennikarska komedia pomyłek*⁴¹ nie bez przyczyny nawiązuje do szekspirowskich utworów, chodziło między innymi o to, aby jeszcze silniej podkreślić wartość i wagę odpowiedzialności dziennikarskiej, bez której trudno mediom zdobyć i utrzymać wiarygodność oraz zaufanie odbiorców. Ona wpisuje się także w realizację misji mediów publicznych, w której uczestniczą osoby duchowne.

Artykuł *Misja w misji – jezuici w publicznej radiofonii i telewizji* w „Roczniku Filozoficznym” Ignatianum, jest refleksją, która prowadzi także do spojrzenia na kwestie realizacji misji publicznego nadawcy w perspektywie religijnych programów w publicznej radiofonii i telewizji. Były one redagowane pod kierunkiem księży jezuitów, którzy tworzyli pierwsze redakcje katolickie w Polskim Radiu w okresie transformacji ustrojowej. O misji mediów publicznych w Polsce mówiłam również w swoim wystąpieniu zatytułowanym „Katalog zadań”, „audycje preferowane” i „karta powinności” – aksjonormatywny wymiar misji mediów publicznych w Polsce podczas III Konferencji Naukowej z cyklu *Wiedza - komunikacja-działanie*, która odbywała się w październiku 2020 roku, w wersji on line, tak jak wszystkie wydarzenia w czasie pandemii. Chciałabym jednak zaznaczyć, że dwa lata wcześniej mogłam uczestniczyć w podobnym spotkaniu w 2018 roku, które odbywało się stacjonarnie w Krakowie, podczas obchodów 20-lecia Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wówczas w swoim referacie prezentowałam po raz pierwszy temat *radiowych audycji preferowanych*.

Przedstawione zagadnienia uobecniają się również w projektach badawczych, które inicjowałam pełniąc obowiązki kierownika Katedry Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów (KDEiNM). Byłam odpowiedzialna za realizację trzech projektów naukowych w ramach badań statutowych. Pierwszy, związany z mediami w regionie – „Media w procesie tworzenia i realizacji polityki regionalnej w województwie śląskim”, służyło pozyskaniu wiedzy o ich roli w kształtowaniu aktywności obywatelskiej

⁴¹ A. Musiałik-Chmiel, *Odpowiedzialność - dziennikarska komedia pomyłek*, w: *(Ko)media: konteksty dyskursu medialnego*, red. J. Gołuchowski, D. Konieczna, K. Zdanowicz-Cyganiak, Warszawa 2014.

w procesach realizacji polityki regionalnej w województwie śląskim. Istotny był również udział samorządowych mediów internetowych w stymulowaniu aktywności mieszkańców województwa śląskiego w procesach budżetu partycypacyjnego. Wyniki naszych badań zostały zaprezentowane na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, ukazały się w formie artykułów naukowych publikowanych w recenzowanych czasopismach i pracach zbiorowych.

Drugi projekt był związany z narracjami o Polsce zarówno dawnymi (plakat propagandowy na Górnym Śląsku), jak i współczesnymi (recepja powrotu Górnego Śląska do Polski) w śląskiej prasie, radiu i telewizji. Monografia, będąca jego podsumowaniem, zatytułowana *Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska*, stanowi również symboliczny wkład jej autorów w aktualne obchody jubileuszu 100. lecia wybuchu III powstania śląskiego i 100. lecia powrotu Górnego Śląska do Macierzy.

Wspomniany już radiowy program studencki, realizowany w Radiu Katowice dał także asumpt do realizacji zadania badawczego, w którym, wspólnie z zespołem pracowników naukowo-badawczych KDEiNM, analizowaliśmy rolę mediów akademickich w postępujących procesach mediatyzacji rzeczywistości społecznej – *Media akademickie w zmediatyzowanej rzeczywistości*, tak zostało zatytułowane to zadanie.

Mediatyzacja – jak sugeruje niemiecki badacz komunikacji społecznej, socjolog i matematyk Fredrich Krotz – sprowadza się do zmian w sposobie komunikowania się ludzi, *budując ich zewnętrzną i wewnętrzną rzeczywistość poprzez odwołanie do mediów*. Można je postrzegać jako rezultaty dostosowania do logiki mediów, adaptację do różnorodnych ograniczeń i formatów nakładanych przez media, co w przypadku mediów akademickich warto było także poddać analizie i zinterpretować, biorąc pod uwagę młodych ludzi – studentów, zaangażowanych w redagowanie programów radiowych, telewizyjnych czy stron internetowych. Autorzy i aktorzy medialnych przekazów przenoszą bowiem swoje doświadczenia ze świata realnego do medialnego, uwidacznia się to również na poziomie kształcenia przyszłych pracowników mediów, w tym dziennikarzy różnych specjalności. W badaniach koncentrowaliśmy się również na przekazach medialnych o profilu ekonomicznym, poszukując także nowatorskich sposobów kształcenia w tym zakresie przyszłych dziennikarzy, autorów przekazów informacyjnych i publicystycznych.

Reasumując – na mój dorobek naukowo-badawczy oraz popularyzatorski (pkt.6 Autoreferatu) składają się: trzy monografie, z których jedna jest współredagowana, artykuły

recenzowane w czasopismach krajowych, rozdziały w monografiach naukowych, wystąpienia na konferencjach oraz artykuły w czasopismach zagranicznych. Problematyka badawcza wpisuje się w subdyscypliny powiązane z dyscypliną główną – nauki o komunikacji społecznej i mediach poprzez podzielany obszar tematyczny. Są to mianowicie **Antropologia komunikowania i mediów, Historia mediów i komunikowania, Kulturoznawstwo – w zakresie badań nad kulturą zmediatyzowaną, Etyka - w zakresie etyki komunikowania i mediów.**

5.2. Działalność o zasięgu międzynarodowym

Pracując zarówno w radiu, jak i rozpoczynając naukową drogę, kontynuowałam także współpracę z polonijnymi ośrodkami radiowymi w Chicago i Nowym Jorku, która rozpoczęła się jeszcze w latach 90. minionego wieku. Podczas pobytów w Stanach Zjednoczonych współpracowałam z polonijnym radiem *Zbliżenia* w Nowym Jorku oraz w *Polskim Radiem 1030 AM WNVR* w Chicago. W latach 1991-1994 wspólnie z redaktorką Idalią Błaszczuk, dziennikarką polonijną, tworzyłyśmy program zatytułowany *Radio – Most Katowice-Chicago*. Godzinna audycja kontaktowa, emitowana w czasie rzeczywistym (w Chicago w programie porannym, w Katowicach w popołudniowym) była okazją do rozmów na „każdy aktualny temat” (nierzadko kontrowersyjny): społeczny, polityczny, obyczajowy, kulturalny. Tematy audycji były anonsovane na antenie z wyprzedzeniem, zaś kilka dni przed emisją programu zbieraliśmy pytania słuchaczy (o mailach nie było jeszcze wówczas mowy). Nagrane krótkie wypowiedzi, głównie pytania i opinie, prezentowałyśmy gościom zaproszonym do studia – po jednej i drugiej stronie oceanu.

Ten cykl audycji, przypominając trochę radiową skrzynkę kontaktową profesora Tymienieckiego, cieszył się uznaniem i pozostał na antenie do 1994 roku w formie specjalnych wydań, które zwłaszcza w czasie świątecznym były okazją do spotkań w eterze. Słuchacze z drugiej strony oceanu pragnęli podzielić się doświadczeniem emigracji, pozdrowić innych *via* radio, włączając się w te niezwykle audialną społeczność; czasem odnajdywały się w niej osoby niegdyś sobie znane, a nawet bliskie. Z perspektywy lat widzę tamto doświadczenie jako trudne do zrozumienia i mało dziś już wiarygodne, zwłaszcza dla użytkowników mediów społecznościowych. Nie będzie jednak przesadą twierdzenie, że tego typu programy kontaktowe w radiu – pierwszym z nich w historii

polskiej radiofonii była *La boite aux lettres* Stefana Tymienieckiego, antycypowały media społecznościowe,

W Stanach Zjednoczonych, a przede wszystkim w Nowym Jorku, przez kilkanaście ostatnich lat bywałam regularnie (pandemia na razie uniemożliwiła ten coroczny dwumiesięczny pobyt). Mogłam wówczas odwiedzać uczelnie, które posiadają w swojej ofercie *business and economic journalism* oraz poznawać dydaktyczny wymiar dziennikarstwa ekonomicznego. To między innymi *Business & Economic Reporting* w Arthur L. Carther Institute w NYU, Columbia Journalism School czy McGraw Center for Business Journalism NYCU. Inspiracje, pochodzące między innymi z tych ośrodków, wykorzystuję promując specjalność ekonomiczną, którą mogą wybierać studenci I i II stopnia Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach.

Wyjazdy do Stanów Zjednoczonych zarówno służbowe, jak i prywatne stały się niemożliwe w czasie pandemii, niemniej w tym roku akademickim uczestniczyłam online w zajęciach *Summer School in American Law, Politics & Economy 2021*. Uważam to za ważne i potrzebne doświadczenie, zwłaszcza w odniesieniu do mojej pracy dydaktycznej, ponieważ zajmuję się także problematyką komunikowania międzynarodowego i międzykulturowego. To przedmiot, który prowadzę na studiach stacjonarnych od kilku lat, niemniej staram się także aktywnie pogłębiać swoją wiedzę w tym zakresie, uczestnicząc w pracach sekcji badawczej (*Komunikacja Międzykulturowa i Komunikowanie Międzynarodowe / Intercultural & International Communication*) Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, do którego należę⁴². Trudno przecenić możliwość uczestnictwa w pracach badawczych tego zespołu, publikowania oraz włączania swoich propozycji. W moim przypadku bezsprzecznie jedną z nich jest obecnie *fact-checking*.

⁴² Wybrałam także sekcję badawczą *Radio*, którą prowadzi dr hab. Grażyna Stachyra. Taka decyzja była dla mnie oczywista od początku. Chciałabym między innymi kontynuować temat radia jako medium, które wpisuje się w teoretyczną refleksję Waltera J. Onga nad oralnością i piśmiennością. Recepcja jego prac w Polsce ma już swoją wieloletnią tradycję, której początków można szukać w środowisku naukowym Uniwersytetu Śląskiego, wśród badaczy literatury i kulturoznawców skupionych wokół prof. Anny Opackiej i prof. Ewy Kosowskiej. Pracując jako dziennikarka radiowa mogłam wielokrotnie przekonać się o tym jak inspirująca jest refleksja tego autora, wyrażona między innymi w przekonaniu o funkcji słowa, które w radiu jest przede wszystkim dźwiękiem – choć podcasting zmienia sposób słuchania audycji radiowych, nie jest to już tylko czas rzeczywisty – słowo w radiu nadal pozostaje ulotne. Zob. W. J. Ong., *Oralność i piśmienność: słowo poddane technologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.

Udział w projekcie **Fact-checking and Disinformation in Europe**

Dezinformacja i weryfikacja faktów, to nie tylko temat, to przede wszystkim kluczowe pojęcie w międzynarodowym projekcie badawczym, który rozpoczął się w 2019 roku. W ramach programu współpracy europejskiej *Erasmus Plus* prowadziłam badania dotyczące kształcenia w zakresie dezinformacji i sprawdzania faktów (fact-checking) na poziomie szkolnictwa wyższego w Europie. W trzech etapach kontynuują swoją pracę zespoły badawcze, powstałe na uniwersytetach: w Portugalii (FCSH - Universidade Nova de Lisboa), we Francji (University Sorbonne Nouvelle Paris III), w Grecji (University of Athens), w Finlandii (University of Lapland), w Holandii (University of Leiden) oraz w Polsce (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach). Do polskiego zespołu badawczego, którym kieruje prof. dr hab. Jerzy Gołuchowski, należą pracownicy naukowcy Wydziału Informatyki i Komunikacji UE w Katowicach. W tym gronie rozpoczęłam pracę na I etapie zatytułowanym *Fact checking and disinformation in higher education in Europe*.

Rezultatem badań, prowadzonych podczas I etapu, było między innymi opracowanie kwestionariusza pytań i przeprowadzenie badań ankietowych w podanych krajach. Ich adresatami byli zarówno nauczyciele akademicki w Polsce, jak i dziennikarze oraz osoby zarządzające w mediach. Otrzymali je również współpracownicy, freelancerzy czy tzw. ludzie mediów. Na podstawie zebranych odpowiedzi został opracowany międzynarodowy raport, w którym między innymi znajdują się dane dotyczące kwestii w jaki sposób i w jakim stopniu tematyka sprawdzania faktów (fact-checking) i dezinformacji jest znana wśród pracowników zarówno szkół wyższych, jak i mediów. W raporcie sformułowano także najpilniejsze potrzeby szkoleniowe w tym zakresie.

Pozostałe dwa etapy naszej pracy służyły przede wszystkim przygotowaniu europejskiego interdyscyplinarnego programu kształcenia, na poziomie studiów magisterskich i podyplomowych, w zakresie dezinformacji i fact-checkingu, który będzie dostępny za pośrednictwem Internetu. Ważnym przedsięwzięciem jest także przygotowywana publikacja – podsumowanie naszej pracy badawczej i całego projektu.

W październiku bieżącego roku (01.10.2021.) rozpoczął się I etap międzynarodowego projektu naukowego **CALYPSO** - CollaborativeAnaLYsis, and exPosure of disinformation, pozyskanego w ramach 'GRANTS FOR AN ACTION' Unii Europejskiej. Jego koordynatorem jest Université de Lorraine (Francja). Konsorcjum składa

się z trzech uniwersytetów (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Uniwersytet w Atenach, Université de Lorraine) posiadających komplementarną wiedzę w zakresie weryfikacji faktów oraz edukacji medialnej. W jego skład wchodzi także firmy z branży mediów cyfrowych. Konsorcjum zamierza stać się zaufanym i ważnym partnerem **European Digital Media Observatory** EDMO. Główną rolą uniwersytetów jest organizacja sieci współpracy, stworzenie platformy i zapewnienie efektywnego działania sieci.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Kiedy w 2010 roku, podczas tworzeniu studiów dziennikarskich na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, zaproponowano mi współpracę niemal od początku widziałam sens takich działań w promowaniu specjalności dziennikarskiej o profilu ekonomicznym, co czynię do dziś. Prowadząc, od pierwszego semestru w roku akademickim 2011/12, dziennikarskie warsztaty radiowe mogłam wspólnie z innymi wykładowcami (dziennikarzami, fotoreporterami, specjalistami PR) budować praktyczny fundament komunikacji społecznej i medioznawstwa na – najstarszej na Górnym Śląsku, wyższej uczelni o profilu ekonomicznym. Od początku łączyłam to zadanie z prowadzeniem zajęć warsztatowych w Radiu Katowice.

W rozgłosni było to postrzegane jako innowacyjny sposób otwarcia na współpracę z ważnym w regionie ośrodkiem akademickim, jakim jest ta najstarsza śląska uczelnia. Co więcej, specjalność dziennikarska o profilu ekonomicznym nie mogła pozostać niezauważona przez innych regionalnych nadawców. Od ponad 10 lat studenci, przygotowujący przez nasz zespół naukowo- dydaktyczny, odbywają praktyki zarówno w Radiu Katowice, jak i w TVP 3 (regionalnym oddziale Telewizji Polskiej) oraz w redakcjach dzienników regionalnych i ogólnopolskich czy też lokalnych czasopism, serwisów i portali informacyjnych.

W latach 2010-2021 prowadziłam zajęcia ze studentami studiów I i II stopnia w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. Zestawienie prowadzonych przedmiotów zarówno wykładów, jak i ćwiczeń przedstawia tabela 1.

Ponadto wypromowałam 30 dyplomantów na kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna w tym grupę magistrantów oraz wykonałam ponad 40 recenzji prac dyplomowych. Moi seminarzyści odbywali praktyki w radiu (Radio Katowice)

i telewizji (TVP3) - zespół studentów (specjalność dziennikarstwo ekonomiczne i nowe media) redagował pod moim kierunkiem dwugodzinny program słowno-muzyczny w Radiu Katowice, adresowany do bardzo licznej społeczności akademickiej województwa śląskiego.

Tabela 1

Prowadzone zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach po uzyskaniu stopnia doktora

Lp.	Kierunek studiów	Przedmiot	Wykład	Ćwiczenia
1	DiKS	Warsztat dziennikarski - dziennikarstwo radiowe		x
2	DiKS	Analiza przekazu medialnego	x	x
3	DiKS	Media lokalne i środowiskowe		x
4	DiKS	Gatunki dziennikarskie		x
5	DiKS	Komunikowanie międzynarodowe i międzykulturowe	x	x
6	DiKS	Główne nurty kultury światowej i polskiej w XX i XXI w	x	x
7	DiKS	Warsztaty dziennikarstwa multimedialnego		x
8	DiKS	Seminarium dyplomowe		
9	DiKS	Współczesne formy wypowiedzi		x

Za istotne osiągnięcie dydaktyczne uważam także oceny przyznawane przez studentów, podczas badań jakości kształcenia zarówno te bardzo dobre, jak i krytyczne. To bez wątpienia cenne i potrzebne potwierdzenie wartości tego obszaru mojej pracy zawodowej, który sama musiałam najpierw rozpoznać. W tym procesie trudno przecenić praktycznie doświadczenie w nauczaniu, jakie zdobywałam w Małopolskiej Wyższej Szkole im. Józefa Dietla, gdzie byłam zatrudniona na stanowisku starszego wykładowcy, w Zakładzie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (w latach 2007 – 2013). Obok przedmiotów teoretycznych: *Genologia dziennikarska i medialna*, *Media lokalne i środowiskowe*, *Źródła informacji dla dziennikarzy*, prowadziłam zajęcia praktyczne, czyli *Warsztat dziennikarski* (radiowy i prasowy) oraz wykłady z *Kompozycji audycji radiowej i realizacji dźwięku*. Wypromowałam również w tym czasie kilkunastu dyplomantów.

Ten okres to także początek współpracy ze szkołami średnimi: Liceum Ogólnokształcącym im. Kopernika w Katowicach oraz I Liceum Ogólnokształcącym

w Wodzisławiu Śląskim. Prezentacja warsztatu dziennikarza radiowego była głównym atrybutem spotkań z uczniami klas dziennikarskich.

Szczególnie cenne stały się również kontakty z *Ligoniowymi szkołami*, jak nazywane są w województwie śląskim placówki noszące imię patrona rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach. Jest ich obecnie 10, są to między innymi: Szkoła Branżowa I i II stopnia oraz Technikum nr 2 w Piekarach Śląskich, Szkoła podstawowa im. S. Ligonia w Truskolasach, Szkoła podstawowa nr 3 im. S. Ligonia w Orzeszu -Zawadzie, Szkoła Podstawowa nr 33 z Oddziałami Dwujęzycznymi w Katowicach, Szkoła Podstawowa nr 17 w Żorach. Audycja *Ligoniowe radio*, której byłam współautorką, odegrała w tym przypadku znaczącą rolę, ponieważ – przybliżając słuchaczom postać Stanisława Ligonia i jego dorobek (nie tylko radiowy), inspirowaliśmy również innych do poznawania tego wybitnego Górnoszlązaka.

Chciałabym także nadmienić, że przez wiele lat popularyzowałam wiedzę o regionie, o jego historii i kulturze, w bardzo popularnym cyklu *Szkoła Bardzo Wieczorowa*. W tych programach znalazły się między innymi audycje poświęcone profesorowi Karolowi Adamieckiemu, jednemu z twórców nauk o zarządzaniu, patronowi Akademii Ekonomicznej (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) w Katowicach.

W latach 2017-2020 pełniłam obowiązki kierownika Katedry Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów (KDEiNM) na Wydziale Informatyki i Komunikacji UE w Katowicach, co także umożliwiło realizację nowych zadań związanych ze specjalizacją ekonomiczną na studiach dziennikarskich i budowę redakcji studenckiej, która (na kanwie internetowego radia) tworzy multimedialne dziennikarskie przekazy. Wcześniej, w ramach współpracy z Radiem Katowice w roku akademickim 2016/2017 oraz 2017/18, realizowany był pod moim kierunkiem projekt studenckiego programu radiowego na częstotliwości 101,2 FM, zatytułowany *Akademickie Studio Radia Katowice 102.2 FM*, w którym uczestniczyli studenci wybierający specjalność dziennikarstwo ekonomiczne.

Praktyczne umiejętności, związane z realizacją programów wyniesione z Radia Katowice, umożliwiły utworzenie studenckiego radia internetowego. Od początku planowano w programie realizację audycji o profilu ekonomicznym. Co się też stało – 21 marca 2018 roku rozpoczęło swoją działalność studenckie radio internetowe pod nazwą *Akademickie Studio Radiowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach (As radio)*. Rok później, bardzo młoda, redakcja *As radia* otrzymała wyróżnienie za promocję wiedzy ekonomicznej przyznane przez Ogólnopolskie Forum Mediów Akademickich. Opracowany przez młodych autorów scenariusz radiowego programu i ich determinacja, aby na uczelni działało studenckie radio, dały asumpt do stworzenia nowego medium. Zdecydowano

również, by stało się ono jednym z praktycznych narzędzi w prowadzeniu badań nad rolą mediów akademickich w procesach mediatyzacji komunikacji społecznej.

Do końca roku kalendarzowego (2017) trwały prace nad rozpoczęciem emisji w postaci programu on line, w tym celu konieczne było dopełnienie formalności w postaci podpisania umów dotyczących opłat abonamentowych za wykorzystanie muzyki w radiu – bez tego trudno wyobrazić sobie legalne działanie jakiegokolwiek stacji radiowej w Polsce. Stowarzyszenia twórców, kompozytorów, autorów i producentów: ZAiKS, STOART i SPAV, to podmioty, z którymi zostały podpisane roczne umowy, z możliwością ich przedłużenia na kolejne lata. Wykupiono także usługę streamingową (nadbroadcasting.com) oraz profesjonalne oprogramowanie do emisji radiowego programu.

Wart odnotowania jest fakt, że *AS radio* w krótkim czasie stało się także członkiem Ogólnopolskiego Forum Mediów Akademickich (OFMA), a promocja tematyki ekonomicznej, co warto podkreślić, jest także priorytetem w tym środowisku. To współpraca OFMA z Warszawskim Instytutem Bankowości oraz akademickim radiem Uniwersytetu Warszawskiego *Kampus*, które popularyzuje zagadnienia gospodarcze, biznesowe, finansowe w cyklicznym programie radiowym *Trzy grosze o ekonomii*. To dzięki tej kooperacji udało się do ramówki *AS radia* wprowadzić tę tematykę. Co zostało zauważone i docenione, bowiem na 5. Krajowej Konferencji Ogólnopolskiego Forum Mediów Akademickich, która odbyła się na początku grudnia 2019 roku w Krakowie, podczas jubileuszowej gali w Audytorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego, redakcja otrzymała wyróżnienie za aktywną współpracę na rzecz popularyzacji wśród studentów podstaw wiedzy ekonomicznej i zagadnień związanych z bankowością, finansami, rynkiem pracy i cyberbezpieczeństwem.

Trudno przekonywać przekonanych, że specjalizacja ekonomiczna w dziennikarstwie powinna być języczkiem u wagi, umożliwiając popularyzację tej trudnej, a niezbędnej w codziennym życiu wiedzy. Nie kryję, że z satysfakcją przyjęliśmy jako zespół naukowo-dydaktyczny informacje o wysokiej pozycji kierunku dziennikarskiego na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach w ogólnopolskim rankingu uczelni kształcących w zakresie dziennikarstwa i komunikacji społecznej.

Specjalizacja w dziennikarstwie, to zjawisko znane nie od dziś, niemniej uświadomienie młodym ludziom, wybierającym specjalność dziennikarską na uczelni ekonomicznej, jak bardzo może się ona okazać potrzebna i ważna w przyszłości – jeśli wykorzystają wynikające z profilu studiów umiejętności – uważam za priorytet.

Niewątpliwie ważnym faktem potwierdzającym to przeświadczenie jest głębokie przekonanie, że zobowiązuje mnie Ostre Pióro, otrzymane jeszcze za programy realizowane w Radiu Katowice. Wyróżnienie przyznawane przez gremia Bussines Centre Club, przedstawicielom mediów, którzy w swojej pracy zawodowej propagują zasady przedsiębiorczości, szerzą edukację ekonomiczną i wspierają idee wolnego rynku, jest ono dla mnie tym cenniejsze im bardziej inspirowało do popularyzacji specjalności ekonomicznej w ramach prowadzonej działalności dydaktycznej.

Od 2020 roku jestem członkiem Rady Programowej Kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, uczestniczyłam w pracach zespołu opracowującego efekty kształcenia, jestem również w gronie nauczycieli akademickich realizujących program Tutoringu Akademickiego⁴³.

⁴³Certyfikat Szkoły Tutorów Akademickich Collegium Wratislaviense – Eksperckie szkolenie z tutoringu, realizowane 10.10-28.11.2017.